

URĂM CITITORILOR ȘI COLABORATORILOR NOȘTRI UN AN DE NOI SUCESE ÎN DESĂVÎRȘIREA CONSTRUCȚIEI SOCIALISMULUI

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XIII. Nr. 53 (686) joi 30 decembrie 1965

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

8 pagini în total

ION LĂNCRĂNȚAN

ANUL 1965

Anul 1965 a fost un an plin de evenimente importante, plin de energie proaspătă, aducătoare de noi și substanțiale hotărâri. Istoricii îi vor găsi, în timp, locul cel mai potrivit, îl vor așeza într-un anumit cadru, sesizând și comentând caracteristicile sale principale, ce a adus nou în viața țării, ce hotărâri importante au fost luate în acest an, cu ce s-au soldat hotărârile acestea etc. Și o vor face mai bine decât noi, acum, mai exact, într-un anumit sens, și mai puțin exact într-altul. Mă gândesc, când spun asta, la ceea ce se pierde cu timpul, la atmosfera care a împresurat un anumit eveniment, la frământările pe care le-au trăit oamenii într-o anumită zi, la entuziasmul lor și la tristețile pe care le-au încercat, la ceea ce nu intră întotdeauna în istorie, ca eveniment, ca fapt, la ceea ce rămâne, inevitabil, în umbra vremii. Din acest punct de vedere — și nu numai din acesta — aș îndrăzni să afirm, fără a renunța la delimitările de mai sus, că anul acesta, 1965, a fost un an deosebit, un an al deschiderilor de noi orizonturi, un an aducător și pregătitor de izbînză.

La început nici nu se părea că va fi așa. Se contura ca un an obișnuit, în sensul pe care l-a căpătat acest cuvînt la noi, astăzi. Încheiem cu bine anul 1964, al 20-lea de la Eliberare. Sporurile obținute în producție în penultimul plan anual al sesenului fuseseră mari, printre cele mai mari din lume. Anul fusese bun și bogat. Sărbătorirea celei de a 20-a aniversări a Eliberării ne arăta tuturor ce drum am străbătut, muncind și luptînd, cit de mult ne-am schimbat țara, cit de mult am crescut, în două decenii. Planul de producție pe 1965, anul pe care îl încheiem acum, a fost discutat, în mod firesc, de întreprinderi, de Marea Adunare Națională, devenind apoi realitate vie, tot așa în mod firesc, din mers, prin munca tuturor celor care duc pe umerii lor izbînzile și mindria țării, prin munca întregului popor. Era iarnă de-acum și oamenii lucrău peste tot. La Brașov și la Hunedoara, la Reșița și la Suceava, într-un ritm impetuos, în ritmul epocii noastre, pe care l-aș transpune într-un poem, dacă aș avea, într-adevăr, acest dar, al

(Continuare în pagina 7)

MIHNEA GHEORGHIU

CULTURĂ și CIVILIZAȚIE

Una dintre reflecțiile lui Vauvenargues a lansat această scripitoare definiție: l'obscurité est le royaume de l'erreur. Datoria bunului propagandist este de a reduce la minimum posibil dimensiunile spațiilor de obscuritate care generează eroarea, în judecările de valoare ale aceluia a căror părere îl interesează.

Anul 1965 a contribuit cu noi argumente la demonstrarea marilor rezerve de talente cu care România socialistă dispune, ca un factor activ și original, la progresul artistic și cultural al lumii contemporane. E atât de departe timpul cînd unora li se părea măgulitoare menționarea unui artist sau scriitor român, într-o publicație internațională, la alfabetul unui anuar, sau pe lista prezenților într-un program public!... Atît de departe, pe cit ne apare azi de obșnuit, aproape obligatoriu, ca asemenea prezențe să fie solicitate, remarcate, elogiate, de personalități și instituții culturale deprinse cu acru și cu aerele înălțimilor.

Anul republicii socialiste, an al marilor izbînză politice ale statului nostru, a împărțit, din considerabilul său aport de prestigiu, o vastă arie de lumină, sectorului artistic și literar al revoluției noastre culturale. Interesul enorm stîrnit de progresul social-economic al României s-a extins, în chip natural, și asupra unui sector legat inseparabil de celălalt, sectorul producției de bunuri spirituale, destinate poporului și vieții sale noi. Către artele românești, spre literatură, muzică, teatrul, filmul și arhitectura aceste țări în plină expansiune intelectuală, s-au îndreptat, cu o curiozitate mereu proaspătă, giganticele canale de absorție ale publicului elitelor și spectator din toate țările: posturile de radio și televiziune, saloanele de arte plastice, editurile, festivalurile mondiale de muzică și film, oficiile naționale și internaționale de turism.

Setea de cultură și de frumos e proprie omului de pe toate meridianele. Omul absurd este acela care nu concepe schimbarea. În tratatele de teoria informației (denumită mai precis și propagandă) se enumeră, pentru uzul cui vrea să le cunoască, mijloace practice și efective de a satisface, în interesul reciproc, această curiozitate binecuvîntată. menită să risipească ignoranțele și să promoveze adevărul adevărat. (Despre modul în care propagatori noștri de bunuri spi-

(Continuare în pagina 7)

DESEN DE DAN CIOCA

MIHAI BENEIUC

Cu delicateță...

Motto: „Par délicatesse...”
Rimbaud

Cu delicateță
Mulți ne păcăliră.
Soră tinereță,
Nu dormi pe liră.

Dă cu pumnul coarde,
Flacăra să sară;
Flacăra ce arde
Joace pe vioară.

Uite, roșu steagul
El în veci nu doarme.
Vieții calcă-i pragul
Ca soldat sub armă.

PAUL ANGHEL

DEGAJAREA MÎNDRIEI

Orice s-ar spune, dar veacurile de umilință, sărăcie și lipsă de nădejde au umbrat totuși stăruitor seninul sufletului românesc, strecurînd în sensibilitate o undă amară, provocînd — ca o contrareacție — ironia dureroasă și muscătoare, determinînd pînă la urmă un anumit reflex inhibitoriu în fața actelor mari. N-am dat Magna Charta Libertatum, n-am făcut Revoluția Franceză, n-am descoperit Noile Indii și nici cei doi Poli. Unde sîntem noi?... Am stat la pîndă, pendulînd succesiv între afirmare și retragere, așteptînd clipa cînd să facem istorie, definitiv și major. Zbuciumarea a lăsat totuși niște cicatrici care, la vreme de ploaie, mai supără.

Un nu se poate, insidios și fatidic, ne-a aruncat altădată mereu între dorință și între lăgădă, între a vrea și a fi. S-a extras de aici un principiu de cumîntenie, numit impropriu bun simț! S-au făcut antologii de proverbe, splendide în diamantina lor resemnare, mai puțin măgulitoare pentru omul de azi.

Va trebui acum să revizui și reflexul lor, pentru a elimina niște clișee, pentru a sflîșia cămașa de forță a unor prejudecăți, pentru a ieși din caligrafia proverbului și a zicalii, neconformă cu fondul nostru sufletec de azi. Psihologii, sociologii, exegeții culturii vor trebui să ia act de cîteva mișcări fundamentale ale conștiinței modificatoare a însăși structurii sufletești a unui popor, iar printre ele vom nota: degajarea mîndriei.

Aș putea o proba cu fapte care intră în ordinea seriilor mari, aș putea o alina statistic, ca se poate de altfel socoti statistic, chiar și este socotită statistic în bilanțurile de anotimp, la sfîrșit de an, în zilele festive.

La fața locului ea se prezintă altfel, mai simplu, derutant de simplu, prin fermitatea ei. Astă-vară, la Turnu Măgurele, am întîlnit un om obosit sînd pe marginea Dunării, pe o grămadă de țevi, privind apa, dar fără să privească marea panoramă a combinatului chimic care se desfășura la nord ca un fundal. Mi s-a părut peste fire de cătrănit și mi-a cerut să tac. Era directorul acestor gigantice instalații industriale și, în clipa aceea, omul părea dat afară din propriul lui birou.

— Ce nu merge?

— Cite nu merg!... Nu vă dați seama, ridicarea unui asemenea gigant sincronizează eforturile a cîteva zeci de întreprinderi și uzine din țară, plus efortul celor cîteva mii de muncitori de aici. Ne vijăie capul...

Venise să scriu despre marea combinat. Inginerul Florian Saica, omul de pe malul Dunării, m-a oprit. Se vestise intrarea solemnă în funcțiune a nu știu cărei instalații, iar eu eram primul din stul amenințător de reporteri care și vijăia din aripi.

— Nu vă dați seama că n-avem timp de premiere! s-a scuturat omul cit se poate de ferm, iritat chiar. Nu mi-a spus însășine să lucrăm, dar am priceput-o. Nu înțelegeam totuși pe moment ce inconvenient de ordin tehnic îl făceau să aere opera de publicitatea meritată, care ar fi venit de altfel oricum. Nu înțelegeam nici excesul de scrupul față de cele înfăptuite, nici rezerva încordată și de severă luciditate față de cifrele viitoare pe care oricum oamenii stăpîni pe mașini le-ar fi atins și le-au atins.

— Parametrii instalațiilor sînt deocamdată abstracti. Nu știu cînd îi vom atinge, fiindcă nu cunosc bine cum se comportă agregatele.

— Dar veți atinge acești parametri!

— Bine-nțeleș, îi avem în vedere conform termenelor de stat. Dar să nu vorbim de asta pînă atunci...

Am avut senzația că omul, acest erou specialist, brav în înțeleșul deplin al cuvîntului, iar ca semn de distincție albit de timpuriu, trăia de fapt sentimentul unei aprige mîndrii pe care nu voia s-o fărîmițeze în gesturi mici, păstrîndu-și-o deplină pentru mai tîrziu. „Nu-mi tulbura

(Continuare în pagina 7)

TUDOR ARGHEZI

INSCRIȚII DE REVELION

Numai zîmbetul și laba
Te mai dai și tu degeaba.

Vreți să-i faceți o plăcere?
N-o refuză dar n-o cere.
Nu știu cum se potrivește:
Altu cere, el primește.

Cu priceperea și treaba
De ne-ai lua-o înnainte
Ți s-ar înțelege graba.
Dar te-nghesu la plăcinte.

Nu purta căciula mare
Căndeobște, nesătulă,
Nu știi muștii ce-i năzare,
Că se pune pe căciulă.

Bizuit pe-nghîțtoare,
Ai ales bucata mare!

AL. ANDRÎTOIU

Sonet

Rămîn atitea-nchise în trecut,
cu albe mîini frumos îngemănate,
întoarse-n umbra recă-a altui-lu
sub flautele ierburilor, toate.

Eu, vrîndu-mă de alt timp străbătut,
mereu răpit de-o altă claritate,
rămîn în fața altei clipe, mut,
uimit adînc de pura-i-nouitate.

Mereu prezent, mă simt în calendar,
în care soarele mereu rămîne
spîrgînd sonor al timpului țipar.

Și orice zi de azi se face mîine,
Și timpul curgen-mine ca-ntr-o mare
prin brațu-nțins al deltei viitoare.

URARE

de
FANNY
LIVIU REBREANU

Astăzi, cînd semnificațiile actului din 30 Decembrie 1947 sînt în continuare și atât de sugestivă afirmare, alături modestă, dar caldă mea urare de progres și deplină izbîndă făuritorilor și conducătorilor care, întuind fericit și înțeleșind obiectiv, se găsesc înconjurați de încrederea și speranțele poporului din Republica Socialistă România.

Multiplele și de necrezutele dovezi de făurire, inițiate și dirijate cu a-

lta energie și entuziasm în toate domeniile de afirmare și activitate — spirituală, științifică, industrială, economică — explică tuturor și obligă pe fiecare în parte să manifeste spontan și din toată inima o reală bucurie și vie mulțumire.

Cot la cot, noi toți, vom continua să contribuim cit mai activ la desăvîrșirea acestei uriașe dezvoltări a capacității de gîndire și muncă, prin aportul căreia ascensiunea, atît de

accelerată, va continua să progreseze cu atît mai vertiginos, cu cît sarcinile și țelurile naționale se vor contura și trasa mai entuziast și mai dinamic.

Urez tuturor forța și inteligența care să-i facă cit mai utili și valoroși și îmi doresc să pot cuprinde în inimă și cuget pe toți care își pun energia creatoare și potențialul spiritual în folosul patriei noastre.

VIRGIL ARDELEANU

Evenimentul de o importanță istorică în viața țării, care a fost Congresul al IX-lea al P.C.R., a stîrnit o emulație creatoare în cele mai variate planuri de activitate. Eterveșcența deosebită a anului 1965 e unul din aspectele acestei realități.

S-ar părea că în ultimii ani poezia a trecut înaintea prozei, în ce mă privește așa zice mai degrabă că poezia — aflată mult timp sub zodia elaborării obsesive, a șlefuirii cuvintului lipsit de substrat afectiv, a versificării evasiv-epice și prin urmare, a retorismului — și-a redescoperit lirismul, condiția ei firească, și a reușit astfel să spulbere rămășițele săi în urmă. Deocamdată, cred eu, poezia și proza (despre dramaturgie încă nu poate fi vorba) se găsesc într-un raport de egalitate și această se datorează înconștientului numai faptului că în ultimii ani au apărut foarte interesante volume ale tinerilor poeți. Mă refer cu precizie la plachetele semnate de: Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ion Alexandru. Toți trei au fost prezenți anul acesta în librării. În *Dreptul la timp*, primul a dovedit cu prisosință că este nu doar cel mai realizat poet al generației sale, dar și unul dintre poezii nostri reprezentativi. Nu-mi dau seama spre ce că se îndreaptă autorul *Poemelor*. Probabil va continua, așa cum a început — și în acest caz, îi va fi greu să evite un anumit manierism. Oricare ar fi desinul artei

măntoare se desprind și din lectura numelor cuprinse în *Somnul pămîntului*, un volum matur, aflat în plăcut deacord cu vîrsta încă tânără a lui D. R. Popescu. Majoritatea bucaștilor sînt de o valoare deosebită, dar amintirea lectorului va fi desigur reținută mult timp de *Dor*, o năvală fascinantă, adevărată piesă antologică a literaturii noastre.

Și acum două cuvinte despre critică: pe marginea acestor cărți valoroase, ca și pe marginea celor mai puțin valoroase sau chiar lipsite de orice însemnătate, criticii s-au pronunțat în genere cu simț de măsură, cu competență. N-au lipsit însă de la apel, nici în anul 1965, acei croniciari literari care substituie în ochii lumii obiectivitatea, probitatea profesională, cu amicitia prost înțeleasă, cu serviciul contra serviciului. Este, am spus-o de altele ori, un aspect regretabil. Criticul oscilant, cel care trăiește în umbra scriitorului, care face critica de te vizită, care își închipuie că până se e investit cu puterea de a ridica statuia aceluia unde nu e loc nici pentru soclu, își lasă singur craca de sub picior. De la acest sfîrșit nu-l poate salva decît curajul și onestitatea.

I. D. BALAN

Încerc să schitez cîteva momente și aspecte ale anului literar 1965 cu sentimentul că un coeficient, mai mare sau mai mic, de eroare este inevitabil. E vorba — pe de o parte — de eroarea care provine din neputința

armonii. Menționez activitatea susținută a criticilor mai tineri: Valeriu Ripeanu D. Micu, A. Martin, Eugen Simion, Marin Bucur, L. Raicu, N. Manolescu, D. Sărau, T. Virgolic, G. Dimisiani, Ion Oarță, Călinescu, Gh. Călinescu, V. Ardeleanu, D. Ceșereanu. Multe din cărțile anului au rămas însă, în afara analizei critice, ceea ce nu mi se pare lăudabil pentru critici.

Aș mai face remarcă, socotîndreptății, că au loc, în critica noastră literară, prea puține dezbateri teoretice, prea puține confruntări substanțiale a operei cu viața, că lipsesc cu desăvîrșire discuțiile cu caracter filozofic și social, privitoare la problemele majore ale omului contemporan și la modul cum ele sînt oglindite în literatură. Se discută timid despre concepția autorului asupra lumii zugrăvite, despre mesajul operei sale. Urez criticilor pentru anul 1965 să pună cu mai multă insistență în centrul preocupărilor lor asemenea probleme. Au apărut cărți de proză remarcabile, precum excelentul volum de nuvele *Iarna bărbăților* al lui Ștefan Bănușescu, care ne aduce o atmosferă originală, densă, plină de farmec, o substanță epică modernă, izvoară din adevărată suferință folclorică. Volumul *Sufereau împreună*, tot de nuvele, al lui Ion Băieșu, caracterizat printr-o vervă satirică de bună calitate și printr-un puternic patos contemporan. Vasile Rebreanu a făcut o încercare de inovație în romanul modern *Călușul* cel bun mult discutat în contradicții, dar care se pare că se mai cere încă discutată. Prea puțin comentate au fost și romanele: *Barbina* de Ben Corlaci, *A înțelege sau nu* de Radu Cosasu, *Săptămîna neterminată* de Petre Sălcudeanu, *Orașul cu o mie de blesteme* de N. Tic, *Linistea* de C. Anton.

Anul 1965 ne-a adus și surprize plăcute prin doi noi romancieri: Constantin Toiu cu *Măreția în pădure* și Nicolae Breban cu *Solidul roman Francisca*. Recent am văzut ediția a II-a din *Viata lui Vasile Alecsandri* de G. C. Nicolescu; D. Păcurariu: *Ion Ghiță*; A. Piru: *Liviu Rebreanu*; T. Virgolic: *Doi năvăliști*; D. Micu: *Opera lui Argeșii*.

În ceea ce privește literatura străină la noi, o mențiune specială merită amplul, documentatul și inteligentul studiu asupra lui Kafka pe care l-a scris Romul Munteanu ca prefață la *Procesul* apărut în excelența traducere a lui Gellu Naum. Pentru prima dată a apărut în limba română o antologie de poezii ale lui Mihai Beniuc, *Carte de vise*. Acesta din urmă, după o pauză de mai mulți ani (volumul anterior, *Versuri*, apăruse în 1961), se dovedește stăpîn pe o remarcabilă tehnică a sugestiei lirice.

Un fenomen dintre cele mai imbușcătoare la noi este teatrul. *Dreptul la timp*, cel de-al treilea volum al lui Nichita Stănescu, conține unele dintre cele mai originale meditații lirice asupra timpului din întreaga noastră poezie, ciclul ulterior al *Elegiilor* (care ar putea alcătui un volum aparte) reprezintă și el, în ansamblul liricii noastre de azi, unul din punctele de rezonanță cele mai grave și austere. Adevărate evenimente literare au marcat cărțile de versuri ale lui Ion Alexandru (*Viata deocamdată*) și Marin Sorescu (*Poeme*). Să mai amintim, pentru a întregi tabloul (dar numai în ceea ce privește liniile esențiale) alte volume remarcabile: *Continentele ascunse* ale lui Grigore Hagiu, *Ultrasentimentele* fragede juvenile ale lui Adrian Păunescu, delicața *Ceremonie de iarnă* a Gabrielei Melnicescu. Dacă însemna de versurile publicate în presă, nu numai de cei citiți puțin acum ci și de alții (Cezar Baltag, Ion George, Ilie Constantin, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Petru Popescu, Miron Chirilă etc.), ne dăm seama că și în viitor apropiat trebuie să ne așteptăm la apariția unor excelente cărți de poezie datorate tinerilor.

În domeniul prozei, anul 1965 a fost de asemenea fertil. Începe prin a releva, ca pe un eveniment literar, tipăritura a scrierilor lui Lucian Blaga (*Hronical și cîntecul vîrștelor*), carte de proză lirică și intelectuală care, prin valoarea ei, se situează în contextul marilor literaturi memorialistice universale. Romanul postum al lui Ion Vinea, *Lunetele*, rămîne romanul unui poet, cu pagini de mare strălucire imagistică, plin de fantezie ironică în portrete, dar fără o reală substanță epică. În domeniul năvăliștilor (care se dovedește, sub raportul calitatii, partea cea mai fertilă a prozei noastre), volumul care se detașează net, atât prin efort stilistic, et și prin călăuzirea lui excepțională, este *Iarna bărbăților* de Ștefan Bănușescu. Împlind mai multe fiolențe, care pot părea grele de asociat (folcloric-mitic, liric, unsoier intelectual-analitic, altoiri chiar narativ-comportamentiste) proza lui Bănușescu este de o pregnanță deosebită și marcată nu numai în interiorul literaturii noastre. Remarcabile volume de nuvele au publicat în cursul anului trecut și D. R. Popescu (*Somnul pămîntului*), Nicolae Veale (*Pază în armonii*), în care sînt însă puține lucruri noi, cele mai multe povestiri fiind cunoscute din cărțile anterioare), Ion Băieșu (*Sufereau împreună*) etc. După un an destul de tern pentru roman, *Francisca* lui Nicolae Breban — care se ri-

de mine pentru că am lăsat să treacă prea mult timp fără a scrie despre volumul atât de apreciat, *Dreptul la timp* al lui Nichita Stănescu. Se vede că n-a adus anul ce va aduce ceasul. N-am scris încă nici despre *Zi de zi și Colți de stîncă* de Mihai Beniuc, nici despre *Zburătorul* de Iară de Călinescu, Theodor Ștefan, nici despre *Disciplina harfei* de Nina Cassian, nici despre *Poezii de Romulus Vulpesco* sau *Spirale* de Liviu Călin, și mi-e greu să mă pronunț într-o frază despre ele dacă n-am făcut în prealabil o analiză amănunțită. Din rîndul poezilor cu mai îndelungată experiență am scris cu plăcere pe care îi-o dau un volum bogat în idei și sentimente despre cartea lui Dragoș Vrinceanu: *Columne*.

Din poeziile publicate în presă m-au zguduit adînc versurile lui Eugen Jbebeanu prin profunzimea, delicatețea și limpezimea lor de lacrimă. De asemenea, poeziile atât de încercate de gînduri ale lui Al. Philippide. Deși iam uitat titlul, n-am să uit niciodată o poezie a Anei Blandiana, de o franchețe a spiritului și de un dramatism lucid, prin care invita la trăirea firească, sinceră, a sentimentelor celor mai delicate. Nu pot să uit prezența atât de semnificativă în presa literară a unor poeți tineri ca Constanța Buzea, Adrian Păunescu, sau tinerii fără volum încă, George Pituș, Adi Cusin, Victoria Raicev, Dumitru M. Ion, Florica Mitro, care vor face desigur obiectul altor bilanțuri literare. Aș adăuga aici nu numai fiindcă proza ei concentrează un anumit lirism, ci fiindcă încă n-are un volum, numele Simzinei Pop, prozatoarea în plină afirmare, de un talent viguros și indiscutabil. N-aș putea uita nici alți prozatori tineri, prezenți în presa literară, ca George Ștefan, D. Tepeș, Iulian Neacsu, pe care anul acesta i-a impus mai mult în atenția noastră și-i așteptăm cu surpriză în anii viitori.

Frumose rezultate în domeniul istoriei literare: ediția II-a din *Viata lui Vasile Alecsandri* de G. C. Nicolescu; D. Păcurariu: *Ion Ghiță*; A. Piru: *Liviu Rebreanu*; T. Virgolic: *Doi năvăliști*; D. Micu: *Opera lui Argeșii*.

În ceea ce privește literatura străină la noi, o mențiune specială merită amplul, documentatul și inteligentul studiu asupra lui Kafka pe care l-a scris Romul Munteanu ca prefață la *Procesul* apărut în excelența traducere a lui Gellu Naum. Pentru prima dată a apărut în limba română o antologie de poezii ale lui Mihai Beniuc, *Carte de vise*. Acesta din urmă, după o pauză de mai mulți ani (volumul anterior, *Versuri*, apăruse în 1961), se dovedește stăpîn pe o remarcabilă tehnică a sugestiei lirice.

Un fenomen dintre cele mai imbușcătoare la noi este teatrul. *Dreptul la timp*, cel de-al treilea volum al lui Nichita Stănescu, conține unele dintre cele mai originale meditații lirice asupra timpului din întreaga noastră poezie, ciclul ulterior al *Elegiilor* (care ar putea alcătui un volum aparte) reprezintă și el, în ansamblul liricii noastre de azi, unul din punctele de rezonanță cele mai grave și austere. Adevărate evenimente literare au marcat cărțile de versuri ale lui Ion Alexandru (*Viata deocamdată*) și Marin Sorescu (*Poeme*). Să mai amintim, pentru a întregi tabloul (dar numai în ceea ce privește liniile esențiale) alte volume remarcabile: *Continentele ascunse* ale lui Grigore Hagiu, *Ultrasentimentele* fragede juvenile ale lui Adrian Păunescu, delicața *Ceremonie de iarnă* a Gabrielei Melnicescu. Dacă însemna de versurile publicate în presă, nu numai de cei citiți puțin acum ci și de alții (Cezar Baltag, Ion George, Ilie Constantin, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Petru Popescu, Miron Chirilă etc.), ne dăm seama că și în viitor apropiat trebuie să ne așteptăm la apariția unor excelente cărți de poezie datorate tinerilor.

În domeniul prozei, anul 1965 a fost de asemenea fertil. Începe prin a releva, ca pe un eveniment literar, tipăritura a scrierilor lui Lucian Blaga (*Hronical și cîntecul vîrștelor*), carte de proză lirică și intelectuală care, prin valoarea ei, se situează în contextul marilor literaturi memorialistice universale. Romanul postum al lui Ion Vinea, *Lunetele*, rămîne romanul unui poet, cu pagini de mare strălucire imagistică, plin de fantezie ironică în portrete, dar fără o reală substanță epică. În domeniul năvăliștilor (care se dovedește, sub raportul calitatii, partea cea mai fertilă a prozei noastre), volumul care se detașează net, atât prin efort stilistic, et și prin călăuzirea lui excepțională, este *Iarna bărbăților* de Ștefan Bănușescu. Împlind mai multe fiolențe, care pot părea grele de asociat (folcloric-mitic, liric, unsoier intelectual-analitic, altoiri chiar narativ-comportamentiste) proza lui Bănușescu este de o pregnanță deosebită și marcată nu numai în interiorul literaturii noastre. Remarcabile volume de nuvele au publicat în cursul anului trecut și D. R. Popescu (*Somnul pămîntului*), Nicolae Veale (*Pază în armonii*), în care sînt însă puține lucruri noi, cele mai multe povestiri fiind cunoscute din cărțile anterioare), Ion Băieșu (*Sufereau împreună*) etc. După un an destul de tern pentru roman, *Francisca* lui Nicolae Breban — care se ri-

MATEI CĂLINESCU

La invitația *Gazetei literare* de a consemna, pe scurt, cîteva impresii în legătură cu trecutul literar, cel mai nimerit mi se pare să-mi consult memoria, fără să-mi aplec, cum nu mi-ar fi de altfel prea greu, la listele bibliografice ale cărților apărute în 1965. E adevărat, nu tot ceea ce uităm e vrednic de a fi uitat, Volumul lui Ion Horea, *Umbra ploilor*, unde se continuă creatora tradiției statornică a poeziei românești, fiindcînd-o neîntrept cu sentimentele și idolele epocii noastre și în care am întîlnit versuri antologice și-mi permit să le desprind ca poemă într-un vers: *Prin mine trece timpul ca un copil pe drum sau Aud în cîmp cum timpul mai rumează tăcut?* Grațioasa *Carte de vise*, de Tiberiu Uta — cu răscolitorul ei lirism și cu ferme călăuzirea implicărilor folclorice — Pozi — să uitați poezia lui Aurel Rău sau Al. Andrișoiu, Constanța Buzea, Victoria Ana Tăușan? Chiar dacă ai vrea, nu! Versurile lor pe care le-am memorat cîndva nu țîră de pace. Și cite mai sînt! *La gură de rai* de Violeta Zamfirescu, *Poarta soarelui* de T. Balș, *Viata deocamdată* de Ion Alexandru, *Continentele ascunse* de Grigore Hagiu, *Poeme* de Marin Sorescu, *Ploile au venit țîrzu* de Mihai Negulescu. Încerc o nemulțumire față

sau polemicele literare și îndreaptă atenția spre un fenomen ori spre o carte deosebită. Lectura e, astfel, la nivelul ei superior, selectiv, și desigur critic contribuție directă la această năvală puterilor originală și chiar experimentală în sensul bun al cuvîntului. Ele demonstrează că în activitatea creatoare a acestor tineri se produce o deplasare sensibil superioară de accente artistice. Alîndu-se în posesia unor formule epice proprii, ei urmăresc perspectiva de a le adăci ori de a le circumscrie prin coordonate artistice noi, căutîndu-se cu o fervoare care nu întîrzie în prea lungi perioade de gestație.

În poezie semnalez volumele: *Dreptul la timp* de Nichita Stănescu, *Poeme* de Marin Sorescu, *Viata deocamdată* de Ion Alexandru, *Ultrasentimentele* de Adrian Păunescu, ilustrînd dincolo de gestulacția junctii (de altfel și aceasta mult estompată) un proces de interiorizare poetică a realului sub semnul distinct al diversității de expresie. Privind spre alte vîrșuri remarcabile de versuri semnate de Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc, Ion Horea, Tiberiu Uta, Ion Brad, Al. Andrișoiu.

Ar mai rămîne să amintesc aparițiile prestigioase, — poezie, proză, critică, unele inedite — pe care le-am citit sau le-am recitat în cursul anului 1965. Ochean de Ion Barbu, *Impresii asupra literaturii spaniole* de George Călinescu, *Poezii de Ion Pillat*, *Studii de literatură română* de Tudor Vianu, *Hronical și cîntecul vîrștelor* de Lucian Blaga, *Priveliști de B. Fundoianu*, *Lunetele* de Ion Vinea, *Cîtece tăcute și Versuri în proză* de Adrian Maniu.

În legătură cu anul literar 1965, aș formula cîteva aprecieri pornind de la relevarea unor lucruri este însemnată delimita în documentele cărții de al IX-lea Congres al partidului și în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu tinută la întîlnirea conducătorilor de partid și de stat cu oamenii de cultură și artiști.

Faptul are consecințe determinante pentru constituirea unui unghi de vedere estetic general cu adevărat contemporan-socialist asupra fenomenului literar în toate lucrurile lui: creația beltrinită actuală, valbrificarea misterioasă a basmului, înaintașii romantice ale experiențelor valoroase, viabile, ale literaturii universale din trecut și de azi etc. Socot deci că aici identificăm perspectiva eficientă din care poate fi examinată bogata recoltă literară a acestui an.

În domeniul poeziei, în afară de fîrul mereu proaspăt ingenuu, al liricii argeșiene și de lirismul reflexiv al ampleror poeme publicate de Al. Philippide, în rîndul eulgerilor reprezentative ale anului cred că se cer a fi citate: *Versul liber* de Miron Radu Paraschivescu, *Înălțări* de A. E. Baconsky; *Fintii și stele* de Ion Brad; *Dreptul la timp* de Nichita Stănescu; *Poeme* de M. Sorescu; *Disciplina harfei* de Nina Cassian; *Cartea de vise* de Tiberiu Uta; *Continentele ascunse* de Grigore Hagiu, *Viata deocamdată* de Ion Alexandru.

De neîntelez rămîne faptul că în colecția „Lucațarii” au fost lansate prea puține nime, deși se spune că rafturile editurii sînt supraîncălzite de manuscrise așteaptă să le vină rîndul. În sfîrșit, să nu uităm însemnatul eveniment editorial marcat de apariția culegerilor masive de poezie din Ion Pillat, Adrian Maniu și B. Fundoianu. Așteptăm culegeri similare din Măceleani, Blaga, V. Voiculescu și alții alți poeți elasci și moderni.

Hronical și cîntecul vîrștelor, după cum și *Lunetele* vin să relevel postum ipotaza de prozatori autentici, subtili și rafinați, a doi mari poeți: Lucian Blaga și Ion Vinea.

Epica de inspirație actuală, anul acesta, datorarea succesele sale cele mai trainice, în primul rînd năvăliștilor și povestirilor. Am în vedere cărțile *Iarna bărbăților* de Ștefan Bănușescu, adevărat eveniment pe cuprinsul prozei noastre din ultimii 2-3 ani și *Sufereau împreună* de Ion Băieșu. Acestora li se adaugă nuvele și povestiri (apărute în reviste sau în volume) semnate de Pop Simion, Al. Ivan Ghiță, D. R. Popescu, Ion Arșeșanu, Nicolae Tic, George Melnicescu, Dumitru Tepeș și Iulian Neacsu.

Aș mai observa că critica literară e datorare să se oprească atentă asupra noilor versiuni în care au apărut romanele *Risipitorii* și *Soseana Nordului*.

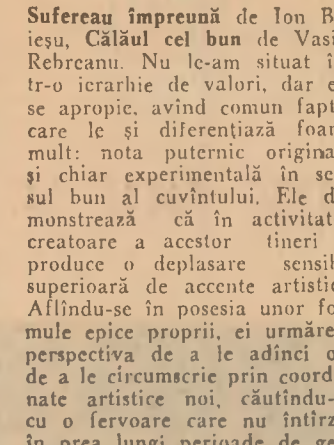
Nu lipsite de unele serioase slăbiciuni, romanul-povestire *Călușul* bun de Vasile Rebreanu și romanul-cronică *A înțelege sau nu*

de Radu Cosasu merită să fie menționate pentru îndrăznețiile lor latrice experimentale.

Cum rezultă și din croniclele unor confrăți emonici (Lucian Băieșu, Cornel Regman, Nicolae Ceaușescu) — un dialog înominat realizat de Nicolae Breban cu *Francisca*, care mai valoroasă apariție în domeniul romanului.

Pe plan editorial, de mare însemnătate a fost intensă munca de retipărire a literaturii clasice și dintre cele două războaie, începînd cu Dimitrie Cantemir și sfîrșind cu Nicolae Iorga, după cum și a unor din marile comori ale poeziei și epicii populare, în ediții de excepțional nivel științific și de remarcabilă tinută grafică. La toate acestea se adaugă apariția a o seamă de ample și admi recerțări, desăvîrșite cu o indiscutabilă competență de mari și reputeții G. Călinescu și T. Vianu, urmați de Perpetuicu, Ștefan Cioculescu, Al. Dima, Vladimîr Streinu, Al. Piru, Dumitru Micu, D. Păcurariu, G. C. Nicolescu, S. Damian, Pompiliu Marica, Teodor Virgolic, Ovidiu Papadimitri, Adrian Marino, Paul Cornea și alții.

Mai puțin dămîni decît anul trecut, în 1965, Editura pentru Literatură n-a publicat decît cîteva cărți de critică literară, dintre care se remarcă cele două apărute, semnate de Eugen Simion și Matei Călinescu. De reală utilitate este și sinteza eseu despre literatura română de azi, a lui D. Micu și N. Manolescu, apărută la Editura tinerețului.

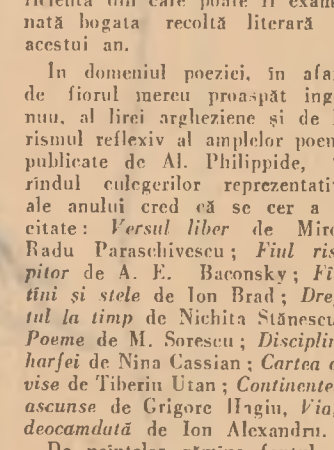
EUGEN SIMION

În chip fatal, numărul cărților care conține acum aprînt-un încrece numărul cărților care adevărat remarcabil, dar literatura nu trebuie judecată contabilicește, chiar și atunci cînd întocmim bilanțuri literare. Anul în care apar zecă cărți care depășesc media, zecă cărți care împing înaintea nomenclur literar prin lumina pe care le aruncă asupra realității, prin modul lor îndrăzneț, nou, de a aborda problemele de interes general, poate fi socotit norocos, fecund, chiar memorabil. Uneori, o singură carte e îndeajuns a-l scoate din anonimat, cu condiția ca aceasta să fie o capodoperă. Anul 1965 iese din comun prin cîteva fenomene mai generale. Spiritul creator, eterveșcența resimțită în alte domenii de activitate ale societății noastre socialiste, mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R. — se traduce, în literatură, printr-un efort aproape unanim de a înfrînge inertele, de a lărgi sfera de cuprindere și de a ridica opera literară la o treaptă superioară estetică de generalizare. Spun aceasta cu sentimentul că procesul, început mai dinainte, evoluează rapid, cu consecințe adesea demne de a fi reținute. Ele pot fi înregistrate mai întîi în critică și în istoria literară. Aici modul vulgar de a înțelege fenomenele mai complicate din literatură, de a escamota specificitatea adevărată a operei sau a unui curent artistic, a fost supus unei critice nîmicioare. Discuțiile despre sfera și accepția realismului, despre curentele literare sau despre actualitatea clasicii și specificul național în literatură au lărgit enorm cîmpul spiritual și au dat posibilitatea înțelegerii adecvate a experiențelor literare. Au fost analizate aspecte inedite ale tradiției noastre literare, au fost supuse unei minuoase cercetări fenomene contradictorii, în așa chip încît nu numai tabloul valorilor s-a întregit, dar creația literară înșiși a putut stabili puncte de contact cu direcții mai puțin cunoscute ale literaturii.

Cum se traduce această eterveșcență a dezbaterilor pe planul literar propriu-zis? Printr-un număr însemnat de volume despre care, cu certitudine, putem spune că depășesc momentul apariției lor, prin substanța valorilor s-a obișnuită. *Silabe de Tudor Argeșii*, *Hronical și cîntecul vîrștelor* de Lucian Blaga, poemele publicate în reviste de Al. Philippide (*Monolog în Babilon*, *Imunificabilul*, *Pe poarta de corn etc.*), *Estetica basmului* de G. Călinescu, romanul postum al lui Vinea: *Lunetele*, volumele de versuri, apoi, semnate de M. R. Paraschivescu (*Versul liber*), Mihai Beniuc (*Zi de zi, Colți de stîncă*), A. E. Baconsky (*Întorcerea fiului risipitor*), Tiberiu Uta (*Carte de vise*), Ion Horea (*Umbra ploilor*), Ion Brad (*Fintii și stele*). Aș mai aminti, dintre aparițiile anului 1965, volumele semnate de Mihai Dragomir (*Sarpele fantastic*), Teodor Balș (*Poarta soarelui*), Nina Cassian (*Disciplina harfei*), Dragoș Vrinceanu (*Columne*), Maria Banus (*Diamant*) etc.

Vin, apoi, înery în conținutul mare, Nichita Stănescu (*Dreptul la timp*), Marin Sorescu (*Poeme*), Adrian Păunescu (*Ultrasentimentele*), Grigore Hagiu (*Continentele ascunse*), Gabriela Melnicescu (*Ceremonie de iarnă*), Ion Alexandru (*Viata deocamdată*) în poezie, Ștefan Bănușescu (*Iarna bărbăților*), N. Veale (*Pază în armonii*), Ion Băieșu (*Sufereau împreună*), Nicolae Breban (*Francisca*), D. R. Popescu (*Somnul pămîntului*), Vasile Rebreanu (*Călușul cel bun*), C. Toiu (*Măreția în pădure*), *Linistea* de Costache Anton, *A înțelege sau nu* de Radu Cosasu, *Săptămîna neterminată* de Petre Sălcudeanu etc., în proză. Condiția estetică s-a modificat, chiar și în cazul scrierilor care nu depășesc nivelul mediu de literatură. Relefiurile subapnale ale literaturii trebuie să fie luate în seamă, căci ele determină în bună măsură atmosfera vîrșii literare, favorizînd sau împiedicînd apariția operelor capotale. Mutarea de accent se observă și în această zonă.

Revenind la tineri, trebuie reținut spiritul sănătos de emulație în care se desfășoară activitatea lor. În poezie, în afară de *Dreptul la timp*, volum unitar estetic, concludent pentru originalitatea și adîncimea reflecției lirice, proprii lui Nichita Stănescu, ne rețin în mod special atenția, din rîndul tinerilor, volumele lui Marin Sorescu și Ion Alexandru, ca două moduri lirice a parte de a încorpora realul și de a exprima o atitudine în fața lui. *Poeme*, de primul, intră, cum am mai spus, în cadrele poeziei de fantezie: demitizantă, intelectuală, cu zboruri rapide, în zigzag, derulînd pe cel neavizat, păcăvîl (cu poezia sau cu proza?

N. MANOLESCU

Ceea ce lipsește sfîrșitului nostru de o literatură este atmosfera de complicitate. Aceste bilanțuri plicticoase nu sînt o dovadă? Ar trebui să facem din luna decembrie o lună a premiilor literare, atribuite la date fixe și nu toate deodată, întretînd astfel interesul și curiozitatea, animînd viața literară. Știindu-se că în fiecare decembrie cărțile anului intră în concurs, s-ar stimula discuțiile, confruntările de opinii. Latitudinea de a propune operele cele mai bune pentru premiere s-ar putea să fie lăsată criticilor. E sigurul mod de a transforma premiile dintr-o chestiune anonimă în una de interes public.

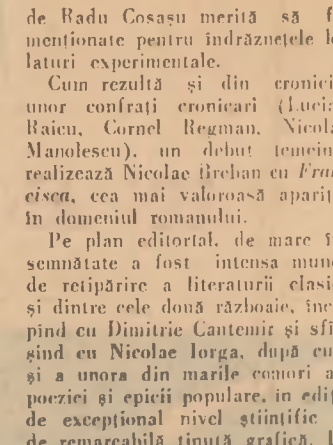
Oh, bilanțurile acestea, statice, din care nici măcar preferențele personale ale criticului nu rezultă totdeauna! Un bilanț nu e un inventar, ci o alegere, o oglindă de la nivelul autorului a anului literar. Dacă n-am fi amînat recapitularea pentru ceasul al doilea, zecălea am fi văzut mai de mult că anul 1965 este un extraordinar sub raport literar. Altă ca medie de valoare citiți prin operele excepționale. Înțîțelata continuă să o dețină poezia, dar și remarcă și un progres în critică. Începe să se vadă acum, concret, ceea ce numeam în anii trecuți, cu bucurie contribuția tinerilor în literatură. În critică, revirimentul de care vorbeam e constatabil nu numai decît

de Radu Cosasu merită să fie menționate pentru îndrăznețiile lor latrice experimentale.

Cum rezultă și din croniclele unor confrăți emonici (Lucian Băieșu, Cornel Regman, Nicolae Ceaușescu) — un dialog înominat realizat de Nicolae Breban cu *Francisca*, care mai valoroasă apariție în domeniul romanului.

Pe plan editorial, de mare însemnătate a fost intensă munca de retipărire a literaturii clasice și dintre cele două războaie, începînd cu Dimitrie Cantemir și sfîrșind cu Nicolae Iorga, după cum și a unor din marile comori ale poeziei și epicii populare, în ediții de excepțional nivel științific și de remarcabilă tinută grafică. La toate acestea se adaugă apariția a o seamă de ample și admi recerțări, desăvîrșite cu o indiscutabilă competență de mari și reputeții G. Călinescu și T. Vianu, urmați de Perpetuicu, Ștefan Cioculescu, Al. Dima, Vladimîr Streinu, Al. Piru, Dumitru Micu, D. Păcurariu, G. C. Nicolescu, S. Damian, Pompiliu Marica, Teodor Virgolic, Ovidiu Papadimitri, Adrian Marino, Paul Cornea și alții.

Mai puțin dămîni decît anul trecut, în 1965, Editura pentru Literatură n-a publicat decît cîteva cărți de critică literară, dintre care se remarcă cele două apărute, semnate de Eugen Simion și Matei Călinescu. De reală utilitate este și sinteza eseu despre literatura română de azi, a lui D. Micu și N. Manolescu, apărută la Editura tinerețului.

N. MANOLESCU

Ceea ce lipsește sfîrșitului nostru de o literatură este atmosfera de complicitate. Aceste bilanțuri plicticoase nu sînt o dovadă? Ar trebui să facem din luna decembrie o lună a premiilor literare, atribuite la date fixe și nu toate deodată, întretînd astfel interesul și curiozitatea, animînd viața literară. Știindu-se că în fiecare decembrie cărțile anului intră în concurs, s-ar stimula discuțiile, confruntările de opinii. Latitudinea de a propune operele cele mai bune pentru premiere s-ar putea să fie lăsată criticilor. E sigurul mod de a transforma premiile dintr-o chestiune anonimă în una de interes public.

Oh, bilanțurile acestea, statice, din care nici măcar preferențele personale ale criticului nu rezultă totdeauna! Un bilanț nu e un inventar, ci o alegere, o oglindă de la nivelul autorului a anului literar. Dacă n-am fi amînat recapitularea pentru ceasul al doilea, zecălea am fi văzut mai de mult că anul 1965 este un extraordinar sub raport literar. Altă ca medie de valoare citiți prin operele excepționale. Înțîțelata continuă să o dețină poezia, dar și remarcă și un progres în critică. Începe să se vadă acum, concret, ceea ce numeam în anii trecuți, cu bucurie contribuția tinerilor în literatură. În critică, revirimentul de care vorbeam e constatabil nu numai decît

de Radu Cosasu merită să fie menționate pentru îndrăznețiile lor latrice experimentale.

N. CIOBANU

În legătură cu anul literar 1965, aș formula cîteva aprecieri pornind de la relevarea unor lucruri este însemnată delimita în documentele cărții de al IX-lea Congres al partidului și în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu tinută la întîlnirea conducătorilor de partid și de stat cu oamenii de cultură și artiști.

Faptul are consecințe determinante pentru constituirea unui unghi de vedere estetic general cu adevărat contemporan-socialist asupra fenomenului literar în toate lucrurile lui: creația beltrinită actuală, valbrificarea misterioasă a basmului, înaintașii romantice ale experiențelor valoroase, viabile, ale literaturii universale din trecut și de azi etc. Socot deci că aici identificăm perspectiva eficientă din care poate fi examinată bogata recoltă literară a acestui an.

În domeniul poeziei, în afară de fîrul mereu proaspăt ingenuu, al liricii argeșiene și de lirismul reflexiv al ampleror poeme publicate de Al. Philippide, în rîndul eulgerilor reprezentative ale anului cred că se cer a fi citate: *Versul liber* de Miron Radu Paraschivescu, *Înălțări* de A. E. Baconsky; *Fintii și stele* de Ion Brad; *Dreptul la timp* de Nichita Stănescu; *Poeme* de M. Sorescu; *Disciplina harfei* de Nina Cassian; *Cartea de vise* de Tiberiu Uta; *Continentele ascunse* de Grigore Hagiu, *Viata deocamdată* de Ion Alexandru.

De neîntelez rămîne faptul că în colecția „Lucațarii” au fost lansate prea puține nime, deși se spune că rafturile editurii sînt supraîncălzite de manuscrise așteaptă să le vină rîndul. În sfîrșit, să nu uităm însemnatul eveniment editorial marcat de apariția culegerilor masive de poezie din Ion Pillat, Adrian Maniu și B. Fundoianu. Așteptăm culegeri similare din Măceleani, Blaga, V. Voiculescu și alții alți poeți elasci și moderni.

provinciale

VII...ȘTII, VADUL CE COBOARĂ...

„Perpetuum ve rest, quo dum Proserpina luco
Ludit, et aut violas aut candida lilia carbit.
Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, et aequales certat superare legendo.
Paene simul visa est dilectaque, raptaque Diti:
Usque adeo est propeletus amor...”

Ovidius, Metamorphoses, V, 391—396

Știi, vadul ce coboară ușor dinspre Grădina
Și rade promontoriul, pe care lumina
— Far alb — căsuța noastră? E vadul Persephonei.
Nu-l căuta în ghidul Cetății, nici al zonei.
Fortificate, unde tu tabia pe vremuri,
Nu-l căuta, de asemeni, în sinsele desenuri

De stampe de epocă, ce zac în vechi albumuri.
E-un nume, ce te-nvie spontan din arse scrumuri
Si-mprăștie-o mireasmă captivă de sulfina,
De cite ori, cu gîndul, la vadul ce declină
Măntorc, căci rezemată cu fruntea de fereastă
M-adastă, ca-ntr-o romă, Persephona cea castă

Lecturi adolescente, cit zilele de vară
De lungi, o l'calme pașii, cînd soarele spre sară
Coboară, și amurgul începe să-și destrame
Textura printre arbori, ca viorii năframe;
Finitini răcoritoare, cu-un ochi adinc de apă,
Pe ale căror ghizduri m-apăie să vad cum sapă
Burguliu de platină, ce Vesper își implință
In unda grea de smoolă, pe care nici o sintă
Duminecă sau Miercuri nu prinse s-o slească;
Păduri întunecoase, în care doar o iască
De mușchi mai luminează, din loc în loc, cărarea
Spre creasta-obia ghicită, unde mijeste zarea;
Lecturi adolescente, cit nopțile de iarnă
De lungi, cînd dinspre crivăi începe să se cearnă,
Ca-ntr-un pastel, continuu, zăpada și romanul
Celui la gura sobei alină tot aleanul —
Cit vă iubesc...

Dar umbra m-olungă; cu volumul
Sub braț, pornesc; amurgul și-a scuturat tot
scrumul
Și Persephona, poate, m-asteapță la fereastră
Ferind, după perdele, iubirea ei sihastră.
Ce-s: Sașa, Ombra, Kitty, Virginia și Ana
Karenina, Roxana, Manon și Mona Vana,
Ce sunt aceste toate Hecube pentru mine
Cînd mă imbie umbra frumoasei Proserpine?
Dar, iată, Carul Mare, cu oisnea curbată,
A poposit deasupra căsutei, cufundată
In noaptea. Hades, oare, pîndește pe aproape

PERPESSICIUS

Și balsamul letargic, narcisul, pe pleoape
Și-n picurat — de nu e la geam nici o lucoare
Și-n lacul Persephonei nici un mesaj de floare?

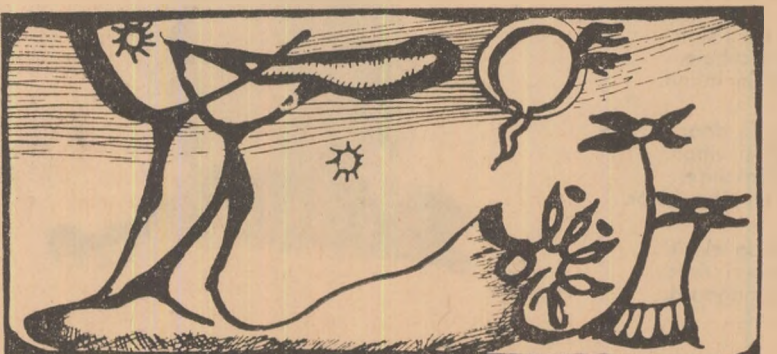
Un vînt stîrnit din baltă s-abate, și Grădina
Trimite-un vals (e Strauss sau Estudiantina?),
Ce brusc din toropeală mă smulge; este ora
Cînd bate-n plin kermessa; pe cer, irumpe flora
Exoticelor focuri bengale, constelații
De-o clipă, ce-și presară, în lenevoase groții,
Pe Dunăre, pe cheiuri, pe navele-ancorate
Cenașa efemerei splendori immaculate;
Bătăia de confetti e-n toi, și serpentine
Zvîcnind din mică ruletă, în serpuiri caline,
Se împletesc pe brate, pe gi, pe torsuri trase
Ca prin inel, ce-anuntă, la repetate passe
Hipnotice, victima lui Hymeneu sortită;
Sunt, oare, Amazoane, cu coama despletită
Fecioarele acestea, ce-n șiruri strînse pasă
Și-n zgomot de fanfare, aprins, înaintează
Ca la asalt pornite?

La chioșcul cu ionibolă
Iluminat a giorno, un june se consolă
Rivind, cu jînd, pe rafturi, un bust de Bonaparte
De care-n gînd se roagă de zei, să albă partă.

Tîrziu, spre miezul nopții, ca din pămînt răsare
— Vestală vestejită, cu chip de vrăjitoare —
M-me Balon, ce-naltă de citeva decenii,
(Ca să-și îmbune sotul și relele-i vedenii,
De cînd pieri în flăcări, ca un Icar eroic),
Pe la serbări cu plată-un aerostat simbolic.
Văpaia din nacelă aprinde, și balonul
Încet-încet se umflă, și la sfîrșit priponul
Îl lasă și, nesigur, printre salcîmi s-ardică
Cu teamă, că-l atinge din zbor vreo pietricică
Trimesă de copiii pînănd să-l ciuruiască.
Dar țerita e primită și, iată!, ca o iască
Gigantă, cum rîvneste la stelele din ceruri;
Îl urmărim, o vreme, cum sciteie-n eleruri
Asemeni unui astru filant, în timp ce biata
Vestală, printre mese, chefind, își ia răsplata.

Un juriu pe Frumoasa acelei seri proclamă
Fanfara militară un ultim vals mai clamă,
O roată de-artificii, păstrată pentru clipa
Din urmă se-nvrîște nebună și risipa
Științelor stîrneste o voie bună care
La toti augurează o noapte-odihnitoare.
Troiene de confetti au așternut pe-alee
Covoare mai; bazinul sub lună lung scintee
De marmora lucioasă-n Năiadei ce se scaldă
Cu coapsele-nfășgate-n mătasa broaștei, caldă.

Mă chinuiesc și nu pot s-adorm; m-adastă, tu, oare,
Persephona, cu chipul spre vad, cu-acești floare
Cernită prinsă-n bucle? Și fast-ai tu atieve
Sau numai o părere, la fel acelor seve
Ce urcă din afunduri, din noi, vreo amintire
Ovidiană, poate? Nopțatecul tău mire
S-o holărit sentinței zeești să se opună?

Acum e plină vară, o odoranta lună
A florilor, și crinul, și roza și irisul,
Ce culegeai în cîmpul Trinacriei, narcisul
Agonic înflorit-au și locu-li e-ntr-e ele.
Ce te retine încă în noaptea fără stele
Din Hades? Vadul nostru și geamul cu cernie
Perdele, după care mă urmăreai, lui Dite
Le-ai închinat, în vreme ce-n van inima-mi castă
Se-nnoarce, Persephona, la sumbra ta fereastă.

7 IANUARIE 1956

„O cetitor lăfarnic, tu semene și irate”
(Ch. Baudelaire, Florile răului, prefața).

Ce-mi pasă de Hecuba sau de vreo altă tală,

Cînd tu ne părăsești;
Ce-mi pasă de istoria universală
Și de catastrofele-i povești?

Azi te-ngropăm sub brazda din grădina,
Alătura de bunul tău prieten, de Ciobanu,
Ce te-a văzut crescînd în umbra-i, și cu care
(In ciuda vechilor eresuri
Că între voi dihonă e ancestrală)
Tot timpul te-ai avut alți de bine.

Nelinștit măntorc la bezna din odaie.

Cuminte, te-asezi sub lampa mea de masă
Și umbra ta mi-acoperea întreaga filă;
Te dam în lături cu bruschetă,
Dar, nu te supăra, parc-ai fi fost
De jad sau de foianță.

Zadarnic fila neumbrită mă imbie;
Cuvintele au amuțit de sens golite;
Dar simt cum mă-presară
— Ca-n leopardiana mare
A infinitului —
Un val din umbra-n care-abia te-ai cufundat
Și-n care mă aștept,
In ochi cu-aceleași semne de-ntr-oare.

23 IULIE 1960

In curtea plină de regine ale nopții
Și invadată de miresme,
Tu dormi, de citiva ani, sub brazdă.

Dar innoirile acestea te-ar fi bucurat;
De cînd le așteptam, și tu și eu;
Și cită muncă-o treburii, o știi prea bine

In alb, din nou, sunt zidurile vărute
Și gropile pavaului, ici-colo, refacute,
In verde, poarta revăpsită
Și Jevile de gaz melan, aproape instalate
In așteptarea bransamentului.

La iarnă, Pussy, vom avea căldura
Altită ani, necantent, rivniță.

— Dar tu vei fi absent?
— Căci n-ai să poți să te desprindzi
Din hora-acestor implacabile regine ale nopții,
Că te-au vrăjit și nu vor să-ți dea drumul.

TESTAMENT

Nu te-am uitat, nu, scumpă umbră
Mă uit, e drept, din ce în ce mai rar
Sau, mai corect, te vad din ce în ce mai șters
Prin ceața ochilor uzați;
Însă portretul tău e tot acolo,
Suspins deasupra calendarului
Și asta mă mai consolează

Dar miine? Miine
Să nu uitați portretul
In rătă să mi-l pună
As vrea să fim tot împreună
Pe sub platinii cîmpilor elysee,
Iar noaptea,
Culcat pe dreapta mea, ca o vicoară
Să reaud, o domnule Récamiere,
Cu torsul tău, adormitor,
Cum mă-nfioară
Insinuanta muzică a sferelor.

UN PETEC DE RAI

Un metru pătral de grădina,
De n-are o biată albina,
De unde să-și tragă polenul,
Nici căsca de fagur, venenul;
Un strat de zorele cu goarne
Ce dis-diminează-n zadar ne
Vestește județul din urmă
Că nu-i nici o urmă de turmă;
O dalie naltă cit gardul
Ce-și flutură-n aer stindardul
Corolei, muiată-n carmin
Ca pe un gigantic rubin;
Un pilc de regine-ale-nopții
Scrutind, printre flori, ca epopții

Misterelor elusine
Să vadă mireasa ce vine:
Pe cînd căprifoiul așterne
Miresme-n saltele și perne
Că-i ora cînd Eva sucumbă
—N-alcovu-i de tîhnă și umbră

LA ENCICLOPEDIA ITALIANĂ

(Tom. IX, pag. 267, Treccani, Roma, 1958)

Intre Pergam și-ntr-o Perseu
Intrai și-n Enciclopedie —
Ce va mai fi bietul Eu,
De miine-ncolo, cine știe?

Zadarnic m-am ascuns din timp
Sub un hirsut pseudonim —
Că n-a fost chip să scap de-Olimp,
Să trec în lume anonim,

Așa cum Rilke se visa
In neagra lui mizantropie. —
Însă dilema-i și mai grea
Gîndind la ce-ar putea să vie.

La judecata de apoi,
Cînd mi-o fi dat să ies din urnă,
In loc de unul vom fi doi —
Dar cui: osinda a nocturnă?

contra- punct

CUNOAȘTEREA SCRIITORULUI

In acest număr sărbătoresc de an nou, criticul
Șerban Cioculescu a avut bunăvoința să răspundă
citorva întrebări ale rubricii noastre.

Intrebările, remarca domnia-sa, cu un suris
cîrțurăresc pe chipul palid de lumina pătrunsă,
ca-n sere, prin geamurile altor biblioteci și căruia
suprapunerii succesive de fraze, cu anii, i-au dat
înfrățirea coriace a unui palimpsest — întrebările,
spune criticul, sint ușor de pus. Prin chiar semnul
lor grafic, ce le indică, ele sugerează cabrarea
stîrnită de necunoaștere. Răspunsurile sint mai
complexe, fiindcă, pe terenul altor posibilități,
trebuie să alegă, să afirme, să angajeze, în in-
telesul pe care cunoașterea îl dă exactității și in-
teligenței active.

— Rolul criticii? Acest rol, major, nu este altul decît
„descoperirea” structurii particulare a fiecărui scriitor
și stimularea lui de a se dezvolta pe linia de direcție
a talentului său, de a nu-și cultiva bovarismele pe căi
lătarnice. Recunoșc că, în genere, critica este detestată
de scriitori, dar cărțile bune își fac singure drum și
nu s-a mai pomenit ca un critic neînțelegător să poată
bara calea unui scriitor de mare talent. Contrariul este
mai frecvent...

— Un scriitor de mare talent, adică, să bareze calea
unui critic, dacă îți permiteți. Madame Bovary a în-
ceput o lungă carieră cu Flaubert („Les beaux romans
paralises de Flaubert” cum spunea Malraux în scurta
sa prefață la Sanctuar-ul lui Faulkner). Bovarismul, ma-
ladiu oricînd închipuit, este și în literatură obsesia tiră-
nică a unei autocunoașterii, care, dialectic, implică mică
seisme interioare, mici, dar seisme, destul de incomode...
Talentul mare al unui scriitor constă într-o autodepă-
șire, într-o autocunoaștere tenace admisă ca principiu,
chiar cu riscul de a te întimpina, din oglinda pe care
ți-o întinde, exigent și curajos, criticul, o imagine de-
camdată nefavorabilă.

— Evident, critica „simpatetică”, epitetul echivalent cu
noțiunea Einfühlung-ului, poate avea ca efect un spor
în direcția cunoașterii de sine a creatorului și o câștigare
de timp. Sint însă și unii critici care se cred achiații cu

o recenzie favorabilă dar călduță, încheiată cu mici rezerve
ca să se afle în treabă. In realitate, critica este
cunoaștere, iar critica actualității, intuiție. Cred că sint
foarte clar în sensul că literatura în devenire nu poate
fi cuprinsă în totalitatea ei, ci numai intuitiv în aspec-
tele esențiale. Adevărata critică științifică nu se poate
raporta decît la opere încheiate care cer „bilanțuri”.
După cum am mai spus și altădată, conținutul arti-
cului la aceiași perioadă și deținerea unei rubrici per-
manente este singurul mod de verificare a aptitudinilor
lui și a eficacității misiunii sale. De aceea am apreciat
inițiativa lui G. Ivascu cînd a încredințat o rubrică per-
manentă criticului N. Manolescu, pe care îl găsec foarte
nimerit la locul său. Inteligența sa critică este indiscu-
tabilă. Perindarea mai multor critici la aceeași rubrică
poate deruta pe cititori.

— Cum vedeți evoluția poeziei și prozei românești de
azi?

— Evoluția prozei românești de azi mi se pare că
acuză o predilecție pentru fantastic și absurd, elemente
pînă la un punct de surpriză și delectație, dar pînă la
urmă irelevante.

— Fantasticul nu intră în categoriile marii literaturi? **El poate fi irrelevant, cînd e gratuit, dar relevant poate fi și realismul cel mai scrupulos, cînd se mulțumește să „redea” numai. Totul depinde de sens, de sensul major.**

— Eu apreciez mai mult sinceritatea poezilor noi, lirismul
lor nud și acut, jubilairea conștiinței de sine și a
tineretii epocii noastre. Numarul de poezii noi crește an
de an și îmbogățeste nebulăniș peisajul nostru critic. Ne-
tăgăduit, notația și expresia poetică sint azi mai pre-
gnante și mai felurite decît viziunea epică a tinerilor
noștri prozatori.

— Ați cunoscut cafenelele, cenacurile vieții noastre
scritoricești dintre cele două războaie...

— N-am făcut parte din nici un cenacul, dar l-am
frecventat pe Eugen Lovinescu al cărui cerc Sburătorul
a stat în centrul vieții literare a capitalei timp de peste
douzece de ani. Paralel agoniza cenacul lui Mihail Dra-
gomirescu. Cafeneaua literară era Capșa unde l-am cu-
noscut pe Argezei în 1926. După nașterea Mitzei, Tudor
Argezei n-a mai căleat în acest local pe care Nicolae
Iorga îl credea de perdiție. Argezei publicase în Lumea
de la Iași o apologie a cafenelei Capșa, relevînd cu
bună dreptate că în acest lăcas, față de tabuuri, poezii și
scriitori mediori nu rezistau, eliminîndu-se de la sine.
La cafenea, adevărurile se spuneau în față, cit mai des-
chis. In schimb scriitorii erau speculați de editori, in-
deosebi cei tineri, pradă dezarmată în minile speculan-
ților. Fac o excepție, firește, pentru profesorul Al. Ro-
setti, care, ca director la Cultura Națională și Editura
Fundatiilor, a acordat cel mai generos sprijin debutan-
ților și a promovat literatura cea mai bună. Fericesc
pe tinerii scriitori de azi care lichidează contul dreptului
de autor încă de la apariția volumului.

— Că-l lichidează, nu mă indoiesc. Totuși, cred că
mai sint dificultăți. Foarte tinerii poezii sint într-adevăr
publicați des. Prozatorii din generația lor, mult mai rar,
ori proza distersă, căutătoare, are darul de a reflecta,
obiectiv, înnoirile structurale ale societății noastre, ale
sufletului și conștiinței ei. Cred că ar fi salutară o
conjugare de efort a criticii care să îndrume aceste cău-
tări, a revistelor și editorilor care să le încurajeze pe
cele viabile. Fiindcă sintem linpă tinerețe, cum ați de-
butat?

— Am debutat la Flacăra literară a lui N. D. Cocea
în 1923, cînd eram student în anul II la Litere. Strău-
citul pamfletar mi-a și încredințat cronica literară de
la primul număr. Asemenea gesturi nu se uită. L-ază
evocat de altfel într-un medalion închinat anul trecut
lui N. D. Cocea în Viața românească. Dar veritabil
debut îl consider pe cel cu cinci ani mai tîrziu la
vînt, unde am deținut cronica literară apr
ani pînă la suprimarea ziarului, în timpul
nării care n-a durat decît sorocul unei scări
săptămîni, dacă nu mă înșel. Eram foarte
acea vîrstă (25—26 ani) și îmi amintesc, în
execuții, și pe aceea a fabulelor lui Radu B.
sub care se ascundea bunul meu profesor de
Mihail Dragomirescu. Nu tîrziu după aceasta,
cruzimea recenzîndu-i romanul autobiografic
trei degete de aur să-mi exprîm regretul că acea
nu l-au fost tăiate din leagăn. Cîncinat Pav-
spunea lui Eugen Lovinescu că sint un critic
dios pentru motivul că mă grăbesc să recenz
îndată după apariție și dacă recenziia este ne-
facă diră.

Pe masa criticului din redacția Vieții ro-
număr din ziarul Die Welt din 11 decemb-
care se află un articol semnat de Marianne
pre Eugen Ionescu. Prestigiul nostru cri-
— Deshuimău-mi o veche apreciere a
ratul talent al lui Eugen Ionescu la apari-
său Nu (1934), autoarea articolului dă un
care relevam talentul comic al lui Eugen
prevedeam viitorul deschis înaintea rampei,
hotărî să scrie comedii.

— Criticî de cursă lungă cu busola bir-
ferită de tangaj sint ca poezii: ei pre-vă
anunță mai bine cînd au, în judecățile lor,
și bogăția spirituală de a uita, firesc, ce-au
Cînd ai puțin, nu uita, și te lauzi cu ce ai. Ce impresie
vă face anul literar 1965?

— Anul care s-a încheiat mi s-a părut foarte fecund.
Dacă ar fi să relev în proză cele mai interesante apariții
ale anului mi-ar fi destul să pomenesc Iarna bărbăților
de Ștefan Bănuțescu, Somnul pămîntului de D. R. Po-
pescu, maturul debut al lui N. Brăban cu Francisca și
Căminul cet bun de V. Rebreanu. Surprinzătoare a fost
și evoluția lui M. Sorocuz de la parodie la alt de ori-
ginalele poeme, iar dintre debutanții anului — Gabriela
Melinescu și Adrian Păunescu. N-aș vrea să fiu nedrept
nici cu criticii de care ne-am ocupat cu precădere în
acest dialog. Mă gîndesc la volumul Aspecte literare de
Matei Călinescu, la Orientări în literatura contemporană
de Eugen Simion și la Literatura română de azi de
Dumitru Micu și Nicolae Manolescu...

Constantin ȚOIU

MIHAI POPESCU

SĂ VORBIM DE 1966

O spun de la început. Nu sint a-
mator de literatură științifico-fan-
tastică. Cînd eram copilănd, mi-a
ascuțit mințea Jules Verne. Mai a-
poi m-a încîntat H. G. Wells. După
aceea mi-a mai căzut în mîna cite
ceva din zona teribilului, a imagi-
nației, a viitorului, a tuturor posi-
bilităților, dar... m-am lăsat. Deci
nu sint amator de literatură ști-
ințifico-fantastică și totuși... oral...
o după-amiază am ascultat tot felul
de lucruri parcă dintr-un asemenea
domeniu.
— Cale dreaptă, mai bine de un
kilometru de umblat, și nu vei ve-
dea cerul...
Poate pentru că am rămas impa-
sibil, interlocutorul a trecut la ironie:
— Voi, care țineți un condei în
mînă, ar trebui să aveți imagina-
ție. Privește cu ochii minții, sub a-
coperis, șase stadioane „23 August”,
puse cap la cap...
Intr-adevăr, dacă gîndesc bine, o
moșie acoperită. O bucată de natu-
ră desprinsă din univers...

— In înaltul cerului opt etaje, în
străfundul pămîntului, două. La
sol căi cu roile și caje cu cilindri.
Undeva sus, o nacelă; puntea de
comandă. De acolo mi de kilometre
tri de cablu orînduit în subsoluri
asemenea unui complicat sistem
nervos. Sîrme, fire, cable de toate
felurile, de toate grosimile, de toate
culturile, multime de relexuri, tot a-
teia cite sint de trebuință unui
circuit electronic. Cu ele și prin ele
se realizează automatizarea. Omul
stă și se uită în vreme ce mișcări-
le se încep și se termină de parcă
ar fi făcute cu mina. Sîleburi, bus-
teni de jeratec ce emană tempera-
turi de sute de grade, șoșind zgo-
mote de neocrezut se alungesc, se a-
platizează și li vezi cum își pierd
ființa.
— Ascultam și tot ce spunea înce-
pea a prinde contur, și așa precum
mă invitase, cu ochii minții vedeam
cite și mai cite...
— In patosul contemporan al
tehnicii, de la RHIN încoace
nu se mai află
asa ceva. Nu-

mai la Dunkerque franțuții au
clădit ceva similar. In perimetrul
de care îți vorbeam, trunchiurile în
flăcări ale unor posibili arbori me-
talici seculari, se transformă în
plăci, în carcace de trebuintă omu-
ni să-și facă depozite de dimen-
siuni uriașe, să treacă fără de griji
deasupra cursurilor de apă, să um-
ble nestînjinit pe întinșul mărilor,
să înalte incinte moderne în care
să se nască alte bunuri, alte lu-
cruți meșteșugite care să-l ducă pe
om mai departe.
Literatură științifico-fantastică?
Nu! Interlocutorul ilustra o propo-
zițiune, nu o frază, doar o singură
propozițiune din spusele tovarășului
Ion Gheorghe Maurer la ultima
Sesiune a Marii Adunări Naționa-
le: „Anul 1966 va marca...
în producție a primelor
cadru marelor combin
de la Galați — lar
groasă”.

tare de ouă. Aceste furnici trimit înainte spioni la cubul ce trebuie atacat, cu câteva zile înainte, pornesc apoi în coloană, încercuind cubul și așteptând grosul trupului. Există și un ritual de supunere. Pe biologi îi interesează mai puțin lupta decât ceea ce o împiedică. Konrad Lorenz a urmărit pe cinci și pe lupi. Foarte rar apar lupii serioși într-un clan, deși există rivalități numeroase. Cel mai slab ia o atitudine de supunere față de cel mai puternic. Intinde gâtul și e cruțat, soarele oferă și burta, locurile cele mai vulnerabile. În Fabre este descris cu lux de amănunte atacul gândacilor Calosoma sau a carabului auriu asupra cîrdirilor procesionare de omizi ale pinului:

„Unul dintre ei aleargă; alți trei patru îl urmează, punind ceata în mișcare, cei îngropați în nisip se ridică; întreaga bandă de asasinii se aruncă asupra cîrziei care trece. Poți vedea un spectacol de neuitat: loviturile de mandibule aici, acolo, înainte, înapoi, în mijlocul convoluțiilor, pe spatule, pe pînțele, la nimerirea. Pielele zvrilite se sfîșie, curele intestinale inverzite de ace de pînă, hrana lor; omizile se zbat, luptă cu crupa strînsă sau destinată, cu iuteală se întepenește în labe, scuipe și mușcă Cele teferă sapă cu disperare pămîntul, pentru a se ascunde. Nici una nu reușește. Abia a coborît pe jumătate, că crabul și aleargă, le rupe, le spintecă burtă. Dacă măcelul nu s-ar petrece într-o lume mută, am avea înaintea ochilor groaznicul muget al cășăpării din abatoarele Chicago-ului. Îți trebuie urechea imaginației pentru a auzi vaietele jalnice ale spintecărilor de vii”.

1965

toamna, cel mai frumos anotimp al Bucureștiului. De ieri, telefoane insistente de la prieteni. A murit G. Va fi incinerat și ar trebui să mă duc să-l văd. Nu sînt prea mulți ani de cînd, sub o viață cu frunza tot galbenă ca acum, petrecam împreună. Era un om generos, talentat, un uriaș cu suflet de copil. Îi mai țin minte imensele desene pline de figuri ale mitologiei rurale. Scria versuri pe care nici măcar cu nu am reușit să le public. Îl urmărea ceva nefecit în viață. Era generos și nu-i răspătina nimeni această generozitate. Prietenii mai crînceni au reușit pentru el, unul i-a luat chiar și soția. Cu zîmbetul său resemnat, trecea prin viață sfios ca un copil. Desena această viață și ea la părăsit...

Imensă lăsată, pornesc cu mașina în pădurea Băneasa. Vreau să fac acel vin pe care-l beam cu el. Privesc o seară otrăvită în preajma multîmii nepăsătoare. În stînga soției, Muriel, amestec de Salomee cu singele berber, fată de 18 ani, sosită aici să facă un film. A trăit la granița Algerului cu Marocul, la Barcelona și la Paris. E umită de la arul „sălbatic” din jur, sălbatică la modul cel mai admirativ. În pahare gîlguie vinul și frunze galbene masă. De deasupra pădurii coboară brele. Tot ceea ce a fost în trecut. G. poate să apară de pragul de foc. Pădurea aceasta pînă la moarte și fața de 18 ani, cu dinții ei albi, bărbății din jur. E arg. Nu aprinde țigări și ei nu-i permite ca în scormone valtra de fisietor vioara unui caut ceva care să oare ingratitudine de la propria mea multe ori. Prietenii fel ca mine, Nu mă cutremur la Opunem morții tinerețe.

1965

Vara, spre Templul Nordului Albastru, în China. Niciieri o antenă de televizor nu m-a interzis ca aici, în peisajul desert, privind satete alinate lângă orezării. 18 prăjini de bambus, nu știu de ce le-am numărat, sub cerul neclătinat de vînt, palid-abastru, vorbind despre civilizație. Mereu zidul de lut, bivoli negri, zcii acestui pămînt răscolit, muncit, fără preget, cu o ambie de neimaginat, mereu micile canale, pline de copii veseli, o lume ca din stampe. Ici, colo, leandru alb, familiar în peisaj ca la Roma și acele rogojini, mici cortine de culoarea porumbului

EUGEN BARBU

JURNALUL UNOR ROMANE

Nu pot petrece, dar nu vreau să fiu trist. În noaptea aceasta somnul va veni greu și va semăna cu o repetiție a nopții. Nici cărțile nu mă vor ajuta. Mulțumesc bine îmi face ascultarea povestii cu sălbatici ciobani berberii trecuți granița clandestin în căutarea femeii. Pot să mă gândesc la alteceva decât G. Pot să-mi închipui acele momente dintr-o țară îndepărtată. Sînt spaima din glasul acestei tinere salvată de noroc de la curente. Nepăsătoare, vorbire incendii și refugiu din săptămîni turburi...

1963

Pentru Erica. Dintr-un articol oarece asupra animalelor. Animalele se află numai de nevoie. Pentru a se apăra, apelează la o agresivitate aparentă ca să-l silească pe adversar să se retragă sau printr-un mimetism imită animale periculoase. Exemplu: există pești care își iau înfățișarea unor serpi marini veninoși și uneori serpi veninoși înofensivi iau aspectul unor veninoși. Animalele luptă pentru teritoriul sau femelă cu dinții, ghiarele și cornele, dar ace sau cu mirosul chiar. Skunksul emănă o duhoare oribilă pentru ca să se apere. Ca și ploștia, ca și Bombardierul. Electrophorus, pește din Amazona, de 2 m lungime, desăracă 600 de volți fiind în stare să ucidă un adversar de mărimea unui cal. Moscul se apără de lupi astfel: masculii și femelele în vîrstă fac cerc, cu cornele în jos, și la mijloc pe cei tineri. Mai mult, în timpul expediția babuinilor teritoriul. În fața merg în urma în caz de prindere luptătoare a curățării, aflate lateral și păzind cu miste-

copt și cînd decorul devine lacustru, ai în față un fragment dintr-un mamekono, cu sălcii și bătrîni contemplațivi, cu ape stagnind într-o imobilitate de moarte. Am trecut de Pagoda fantastică, spre Palatul de vară. Într-o vale pietroasă, plină de cipri, lângă un riu scpat, iată nesfîrșita suită de curți interioare, cu reclusiunea lor tăcută, cu misterioasa distribuție a pavilioanelor acoperite de olane. Contactul cu mitologia chineză este surprinzător. Dacă vii din Grecia unde marmora construieste întreaga civilizație statuară, aici ești contrazis de viziunea caricaturală sau hieratică a trupurilor imense de lemn vopsit. Generalii Hiu și Hio, nelipsiți din folclorul chinez, par fiografia prima vedere; de vină în această senzație sînt mai întîi proporțiile: statuile au cîte 5 metri înălțime. Ei agită deasupra capetelor săbii amenințătoare, dar la insistența observației, amenințarea are ceva hilar, costumul lor aminteste de costumele călșarilor noștri (acestea din urmă mai sobre). Sînt împodobite cu coroane birmaneze de aur, vestimintele verzi cad ca niște valuri peste trupuri masive. Ceea ce era fioros devine amabil, surful enigmatic trădează numai o complicitate. Cu cît înaintăm spre tăcutele curți pătrate, pline de statui de bronz (imense broaște placide privind infinitul cu ochi fiși) în sunetul misterios și solemn al unor clopote mici și nevăzute, senzația de taină și meditație crește. Călugări îmbrăcați în negru se strecoară neauzit pe latele promontoriu de piatră, aflate lateral și păzind cu miste-

rioase stucaturi încăperi ce nu le bănuiești. Aerul e dulce și văzduhul înmiresmat de mirodenii ce ard undeva în altare nevăzute. În fiecare mic templu central veghează cîte cu Budha așezat cu fruntea aplecată spre genunchi. Lemnul roșu și lumina verde strecurată savant printre înguste deschizături ale ușilor și ferestrelor de acrisire, umbra silueta aurită a înfățișării Corectitudinii, toate la un loc nasc o umilită și-o părăsire involuntară. Pe o masă arde santalul între obiectele de cult. Are un parfum moale, persuasiv, posedant; devii mărînimos, afară tot mai răsună misterioasa muzică a clopotelor mici și nevăzute. Părăsim micile încăperi ameteți și străbătem alte curți cu bazine putrede în care mișună pești roșii, cu ochi bulbucați dintr-o specie și ea la fel de misterioasă: peștii dragon. Aici natura animală a copiat genile acoperișurilor care în fierbinteala amiezii, par că vor să zboare cu aripile lor de bronz. O lume fecundă, luxuriantă plutește deasupra noastră sub cerul moale. Alte altare, iar Budha înconjurat de discipoli într-o tainică încercuire meditațivă. Sub tavanele verzi, albastre, negre, împodobite cu litere aurii, capete rase ale învățăcelilor sint vegheate de o natură reproducătoare. Demoni, planete, insecte, un baroc subtil întrecind orice imaginație în armonizarea regiunilor. În fața altarului celor Cinci înfățișări ale lui Budha, o broască uriașă ține pe carapacea de piatră un chioșc delicat ca o bombonieră. Urcăm spre Pagoda de piatră, pe sub mai multe porți suprapuse. Stîlpii de marmură albă au un desen obsedant: spirale și cercuri, închipuind norii, nu lipsesc pasările, serpii și acei unici grifoni (ci-lini), simbolul norocului. Lei de piatră supunind o bilă cu laba fermă (motiv fundamental al arhitecturii chineze), cu coama coafată au o grimasă ironică. Scepticismul lor e omenesc și trebuie să înțeleagă că înaintea oricărui oraș sau templu te întîmpină curajul. Sfera este înlocuită uneori cu o progenitură cabrală, luptînd de la egal cu animalul-rege.

Sfîrșiri de atîta colind în soarele de amiază avem o surpriză finală. Final nostru însoțitor, Sun, un bărbat tînăr care vorbește perfect românește, ne introduce pe sub copaci într-un templu modest ca înfățișare. Lemnul pîrîie de vechime, niște pietrari lucrează în curte, se aude un fierăstrău tăind greu materia dură, aici, înlăuntru, într-o lumină violetă, iată-ne în fața celor 500 de Budha! Impresia este extraordinară. Statuile de lemn aurit par de bronz. Lumina săracă strecurată printre ferestrele strimte luminează enigmaticele surisuri ale celor 500 de înțelepți. Repetarea obsedantă a ipostazelor mă va urmări toată viața. Senzație de efort de a te încorpora acestei populații divine. Mi se cere să spun vîrsta și la al 41-lea Budha, ne oprim. El simbolizează omul care ajută pe săraci. Explicația îmi convine pentru că în apropiere se află un altul aducînd pînă la confuzie cu domnul Vol-

1965

Emanuel Berl crede că Proust nu-și simpatizează personajele decît în măsura în care ele iubesc. Ceilalți par niște caricaturi. Aceste persoane nu procrează. Ele trăiesc într-o lume fără nașteri, fără leagăne, în care nimeni nu duce flori la mormintele altora. Dragostea în „In căutarea timpului pierdut” nu formează cupluri ci mai degrabă împiedică aceasta. Ea răspunde mai mult absenței decît prezenței persoanelor iubite. Marcel iubeste de 3 ori, mereu de departe. Adesea atitudinea unui om în prietenie relevă cel mai bine ceea ce crede el despre iubire. Pînă ce intervine gelozia, prietenia seamănă cu dragostea, dar prietenia este imposibilă și futuilă. I s-a reproșat ipocrizia și că a dat nume de fete unor băieți, spunind adevărul despre homosexuali și sadism într-un fel foarte conștiincios. „Neîmbrățișînd niciodată decît nouri, brațele noastre sint tot atît de rupte, fie că acești nouri au forma unei nimfe sau a unui faun”. El preferă personajele bolnave de dragoste. Fiecărui, pentru că se apleacă asupra lui însuși, dragostea îi deschide o lume tăcută și minunată ca lumea submarină a lui Cousteau. Invertitul iubind bărbăți ce iubesc femei la rîndul lor și care, deci, nu-l vor putea iubi, știe că dragostea nu va fi niciodată reciprocă. E o celebrare a dragostei nefecite. Aici Berl îl citează pe Tolstoi care spunea că familiile fericite se aseamănă toate, cele nenorocite sînt nenorocite, fiecare în felul său. „La Proust, Berl nu găsește pe nici un om în stare să se roage. El vorbește despre liturghie, niciodată de spiritualitate. În căutarea timpului pierdut, este romanul cel mai creștin de la M-me de Lafayette încoace. La Proust ideea creștină de ascetă e incompatibilă cu acuplarea. Biserica binecuvîntă căsătoria, dar mării ei sfîrșit și mistici o evită. Mistical evreu vede în celibat un păcat, și spune: „lei cu tine o femeie cînd vrei să mergi către Dumnezeu”. Si-trece în grandoare multitudine peștilor, crustaceelor și a meduzelor pe care le cuprinde natura. Este vorba de obsesia artei, reproducerea ipostazelor avînd ceva demonic în ea, nu este vorba de insistența sculptorului, de munca fenomenală, pătrunzi într-un vis, nu într-un templu, realitatea dispare fără să simți. Nu e senzația catedralic gotice care pe omul de rînd îl îngenuchează prin severitate, prin sentimentul nimieniciei și al jertfei. Nu, ai un sentiment familiar, laic. Geniile petrec, conduc caii de hățuri spre înălțimi fără relief, geniile sînt ispitite, înțelepciunea le-a născut un cap nou, inverssimil. Sigur că budismul și-a pus pecetea pe această artă, că aici este multă serenitate și chiar o cadență din arta dramatică mongolă. Gestul este pozat, chiar schima este studiată, are respiră un rafinement milenar. Există o precizie clasică, membrele sînt inegale, dar efectul e totdeauna uluitor tocmai din cauza acestui dezechilibru. Gura personajului realizează expresia tot-

deuna și un oarecare hieratism ca o pecete a frunții și a privirii mersu depărtate, scrutînd interiorul. Există și o copilărie prelungită a altitudinii, cum observa Lin Yutang, rasa se compăcește în ea, începînd de la Confucius. Un popor plin de tinerete, depărtat parcă de maturitate și totuși popor vechi. Antropologii moderni, spune același scriitor, spun că chinezii sînt tineri ca rasă, bătrîni în cultură. Acele copilării prelungite i-au trebuit mii de ani ca să ajungă la maturitate. De aici grația, subtilitatea, acea deferență care m-a uluit în toată această călătorie. La Shanghai liftierul te conduce pînă în odaie, părăsindu-te cu un surris la ușă. Oferirea unui ceai era o ceremonie plină de finețe. Ceaurile, ele înșile exprimau ora, anotimpul, emoția gazdei, parfumul lor îți vorbea despre îngrijirea căreia te încredințasei. Nicăieri în lume nu m-am simțit mai prevenit asupra a ceea ce ar trebui să fac și să spun ca să nu jignesc. Luînd masa în restaurantul de pe lîngă fostul palat imperial într-un pavilion discret mi s-au arătat peretii de sticlă prin care am fost invitat să privesc vasta grădină din jur. Am avut într-un minut patru vizuali ale anotimpurilor: copacii pierpiciți de sub pavilion în floriseră, erau devorați de soarele verii, venise toamna mohorâtă peste ei și stăteau puștii sub iarnă. Și toate acestea printr-un miracol de pigmentație a geamului. Am suris gazdelor care nu manifestau nici un sentiment decît o bucurie secretă există pentru că e imposibil de presupus că fusesem invitat în timpător acolo. Știam că privirea aparent apatică a prietenilor noștri era o disimulare: filozofia Sung profesează încrederea nelimitată în supremația spiritului asupra emoțiilor. S-a spus în mod răutăcios că chinezii nu iau în serios nici înmormîntarea unui ciine, mergîndu-se la speculații asupra elementului burlesc al funeraliilor (rochiile multicolore, orchestrele cu alămuri etc.). Nimic mai eronat. Știu că neliniște provoca o minut de intruziune la o înfîlțire, ce presupuneri se iveau în mintea gazdelor. Poate n-am dormit cum trebuie sau cît trebuie, poate nu ne place hotelul, poate mîncarea este neobisnuită pentru noi. Te simți învîluit, furat, condus în această prietenie. N-am să uit discreția celor ce ne serveau la vechiul hotel englezesc din Nankin, salutul repetat al grădinarilor îmbrăcați în alb de cîte ori ne vedeam în drum spre restaurant aflat în curtea plină de gazon, tuns cu o minuție uluitoare. Această atenție, această sublimare a gestului, această prevenire a gustului, deliciul culorilor, al ornamentării felurilor de mîncare, chiar într-o operație atît de banală cum e un prînz!

1965

Emanuel Berl crede că Proust nu-și simpatizează personajele decît în măsura în care ele iubesc. Ceilalți par niște caricaturi. Aceste persoane nu procrează. Ele trăiesc într-o lume fără nașteri, fără leagăne, în care nimeni nu duce flori la mormintele altora. Dragostea în „In căutarea timpului pierdut” nu formează cupluri ci mai degrabă împiedică aceasta. Ea răspunde mai mult absenței decît prezenței persoanelor iubite. Marcel iubeste de 3 ori, mereu de departe. Adesea atitudinea unui om în prietenie relevă cel mai bine ceea ce crede el despre iubire. Pînă ce intervine gelozia, prietenia seamănă cu dragostea, dar prietenia este imposibilă și futuilă. I s-a reproșat ipocrizia și că a dat nume de fete unor băieți, spunind adevărul despre homosexuali și sadism într-un fel foarte conștiincios. „Neîmbrățișînd niciodată decît nouri, brațele noastre sint tot atît de rupte, fie că acești nouri au forma unei nimfe sau a unui faun”. El preferă personajele bolnave de dragoste. Fiecărui, pentru că se apleacă asupra lui însuși, dragostea îi deschide o lume tăcută și minunată ca lumea submarină a lui Cousteau. Invertitul iubind bărbăți ce iubesc femei la rîndul lor și care, deci, nu-l vor putea iubi, știe că dragostea nu va fi niciodată reciprocă. E o celebrare a dragostei nefecite. Aici Berl îl citează pe Tolstoi care spunea că familiile fericite se aseamănă toate, cele nenorocite sînt nenorocite, fiecare în felul său. „La Proust, Berl nu găsește pe nici un om în stare să se roage. El vorbește despre liturghie, niciodată de spiritualitate. În căutarea timpului pierdut, este romanul cel mai creștin de la M-me de Lafayette încoace. La Proust ideea creștină de ascetă e incompatibilă cu acuplarea. Biserica binecuvîntă căsătoria, dar mării ei sfîrșit și mistici o evită. Mistical evreu vede în celibat un păcat, și spune: „lei cu tine o femeie cînd vrei să mergi către Dumnezeu”. Si-trece în grandoare multitudine peștilor, crustaceelor și a meduzelor pe care le cuprinde natura. Este vorba de obsesia artei, reproducerea ipostazelor avînd ceva demonic în ea, nu este vorba de insistența sculptorului, de munca fenomenală, pătrunzi într-un vis, nu într-un templu, realitatea dispare fără să simți. Nu e senzația catedralic gotice care pe omul de rînd îl îngenuchează prin severitate, prin sentimentul nimieniciei și al jertfei. Nu, ai un sentiment familiar, laic. Geniile petrec, conduc caii de hățuri spre înălțimi fără relief, geniile sînt ispitite, înțelepciunea le-a născut un cap nou, inverssimil. Sigur că budismul și-a pus pecetea pe această artă, că aici este multă serenitate și chiar o cadență din arta dramatică mongolă. Gestul este pozat, chiar schima este studiată, are respiră un rafinement milenar. Există o precizie clasică, membrele sînt inegale, dar efectul e totdeauna uluitor tocmai din cauza acestui dezechilibru. Gura personajului realizează expresia tot-

1965

O vorbă a lui Le Corbusier: „Trebuie să spui totdeauna ceea ce vezi și, ce e și mai greu, trebuie totdeauna să vezi ceea ce se vede”.

1965

Anecdotă sau nu, o situație ce poate fi repetată într-un roman. În semn de omagiu aud octogenarului André Maurois, mai mulți octogenari, prietenii ai sărbătoritului, au fost invitați la premiera piesei Don Juan aux enfers de G. B. Shaw, în traducerea academicianului francez. În timpul primului act, invitații ațipiseră în fotolii (după Le Nouvel Observateur).

1965

Pe cînd eram copilă mă învățară unii să torn în palma stropii de rouă străvezii Din farfurii de frunze și cupe de petunii Cînd urcă prima rază în zori albi de zi.

Și aplecîndu-mi fața în apa asta clară O rugă fericiții, smeriți, să-i ridic. Că-n fiecare boabă de rouă se pogoaă Din vrăjile luminii cite-un pic.

De-atuncea fericiții cu roua strînsă-n palme De zeii de ori smeriți rugă blînde înălțai. M-am bucurat de clipe sălbatice și calme Și poate fără știrea, văzui și-un colț de roi

Dar cine poate spune din ce materii oare Mi-au plămădit ființa că nu-i de-ajuns nimic. Că fericiții mele cu încăpătînire Rugă grele și păgîne îi ridic.

Și îndrăznesc, cînd palma-mi duc rouă să culegă, Să pruncesc: Coboară! Nu pot să mai aștept! Vreau, ferice, să te am întregă! Așa cum se cuvine și e drept.

Dar, cum se-partea roua și-n mii de stropii scînteie, În clipe ferice-mi, dansînd, s-a risipit. Și clipele acestea sint poate curcubeie, Sau mii de aștre poate, rotînd în infinit.

Să le adun pe toate nu-i chip. Ci doar în viso Vin: roiri de albine din ieri și viitor. Din sufletul atuncea, cu ușile deschise, De miere plin și zîmzet e cu un stup sonor.

De aceea fericiții cu fața-n roua clară Pe lîngă rugă păgîne și mulțumiri ridic. Că-n fiecare clipă frumoasă se pogoaă, Din vraja ei dorită, cite-un pic.

HORVÁTH ISTVÁN GALOP ÎN DEPĂRTĂRILE STELARE

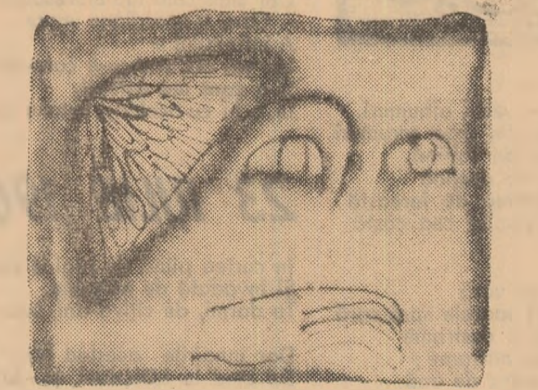
Nu-i vis și, totuși, parcă un vis mă prinde-n mreajă. Din nou mă simt cu gîndul în lumea de mistere în leagănul furtunii, pe unde-n mîta vrea Curg fluvii mari de vînturi, curg riuri în tăcere.

Nori stau. Sub noi poiene mai albe decît neaua, Pe ele guri enorme în nepătrunsul val Deschid adîncuri vaste și vii ca peruzeaua, Iar soarele pe ceruri, o minge de cristal.

O, să zburăm, să-nvingem aceea ce-n stagnare Ne trage, să ne rupem din lumile de ieri, Descălușînd în oameni puterea creatoare Ce naște frumusețea în jertfă și dururi.

Ce te îndeamnă, oare? Ce vis va să te poarte Prin spații fără margini și fără de sorginte? Și ce te mină fără răgaz tot mai departe, Chiar dacă-o clipă timpul, zorînd, țî-o ia-nainte?

Noi galopăm în largul cîmpilor stelare, Și ne-aplecăm pe stropii de rouă străvezii Ai ierburilor scunde ce leagăna, ușoare, Mari cosmicele focuri răsfîrte din țării. Și lutul și-l învinge acel ce vrea să zboare.

SE TAIE MUNȚI CU FIERĂSTRĂUL

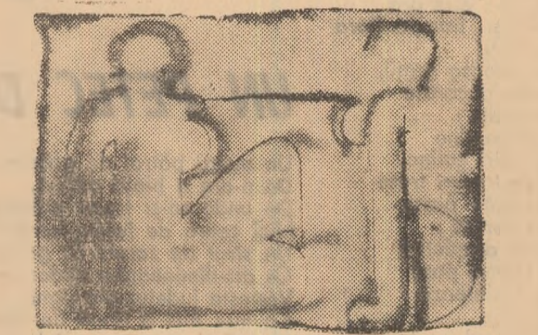
Se taie munți cu fierăstrăul. Brazilii ascultă cum fuge tăcerea. Omul e mai puternic decît steul. Dar piatra nu știe nici vechiul, nici răul, Și nici ce-a fost durerea.

Se tremură-n lumini un strop de apă, În virful acelor de brad, Cum tremurînd pe o pleoapă Măgelele durerii cad. Se taie munți cu fierăstrăul Și tremură în ritm de compresoare Creștele brazilor ușoare.

Ecoul hăuie-n pădure Și moare-n el - e-n freacă hăul - Suspînul vîntului arar.

Deși doar cîțiva oameni Taie cu fierăstrăul Sîncea de var.

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

DOINA SĂLĂJAN

POVESTE FĂRĂ SFÎRȘIT

Pe cînd eram copilă mă învățară unii Să torn în palma stropii de rouă străvezii Din farfurii de frunze și cupe de petunii Cînd urcă prima rază în zori albi de zi.

Și aplecîndu-mi fața în apa asta clară O rugă fericiții, smeriți, să-i ridic. Că-n fiecare boabă de rouă se pogoaă Din vrăjile luminii cite-un pic.

De-atuncea fericiții cu roua strînsă-n palme De zeii de ori smeriți rugă blînde înălțai. M-am bucurat de clipe sălbatice și calme Și poate fără știrea, văzui și-un colț de roi

Dar cine poate spune din ce materii oare Mi-au plămădit ființa că nu-i de-ajuns nimic. Că fericiții mele cu încăpătînire Rugă grele și păgîne îi ridic.

Și îndrăznesc, cînd palma-mi duc rouă să culegă, Să pruncesc: Coboară! Nu pot să mai aștept! Vreau, ferice, să te am întregă! Așa cum se cuvine și e drept.

Dar, cum se-partea roua și-n mii de stropii scînteie, În clipe ferice-mi, dansînd, s-a risipit. Și clipele acestea sint poate curcubeie, Sau mii de aștre poate, rotînd în infinit.

Să le adun pe toate nu-i chip. Ci doar în viso Vin: roiri de albine din ieri și viitor. Din sufletul atuncea, cu ușile deschise, De miere plin și zîmzet e cu un stup sonor.

De aceea fericiții cu fața-n roua clară Pe lîngă rugă păgîne și mulțumiri ridic. Că-n fiecare clipă frumoasă se pogoaă, Din vraja ei dorită, cite-un pic.

DRAGOȘ VRÎNCEANU

LA IZVOARELE RÎULUI ORDESSOS

Oprim o clipă la cotul soarelui unde se despart țările, ca pasărie.

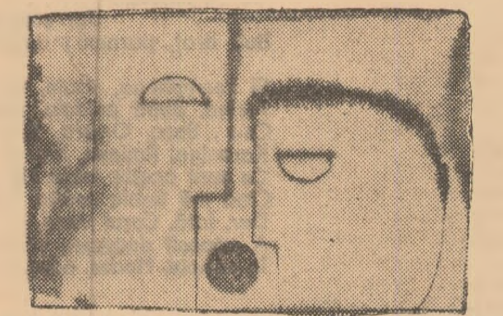
Sîntem la izvoarele rîului Ordesos.

Lupii cu ochi de aur caută să dezlege noul alfabet al muntelui.

Aleargă carlinga de-a lungul funiei întinsă în aer și ca pe un pui lasă camionul pe celălalt tărîm.

Crește marele zid cît zgîrie-norii.

S-au năruit stihiiile obscure ale migalei avare a timpurilor.

NICULAE STOIAN

SCRISOAREA NEACȘULUI

Ci iată vin și eu: Ipac dau știre Asemeni Neacșului odinioară. Aceeași grijă-a dragostei de țară E dascălul ce ne-a-nvățat a scrie.

O, grai vechind dintru inția oară Cu aspră slovă - armă-n cumpănire Cîntic de leagăn dar și de nuntire Și viers haiduc, de frunză-n primăvară.

Eu ingenunchi așa cum la Moldova Urcind în scaun Ștefan-Voievodul Și îți sârut precum la Direplate

Ca pe o sabie domnească slova, „No, hai!” cu lanca ridicînd norodul Si la Daftana lung strigînd „Nu bate!”

MARCEL MIHALAȘ

CÎNTEC DE OM

Cînt din fluierul picioarelor, din inima sonoră, Din degete, din ochi, din îmbrînări De sentimente. Joc a strînsă horă În contra centrifugei destrămări.

Ce aer bate! Linșiit cu luna, Fierbînte și sălbatec în zenit, Vibrează-n orga oaselor într-ună Alit cît voi mai fi alcătuit.

Foșnesc cu tot frunzișul ființei mele În acest vînt dramatic și vital; Mă simt, ca și copacii, în spre stele O dragoste-a pămîntului, un val.

TREI OAMENI PE O SINGURĂ CREANGĂ

Recent am terminat ultimul meu roman (penultimul încă nu l-am scris). Intrucât există risca editura să nu scrieap în valorificarea deplină a operei mele o dată manuscrisul am trimis respectivei instituții și următoarele texte:

Text de pus pe copertă:
Marea lovitură unui autor anonim! Ieri anonim, azi celebru! Roman scris într-o singură noapte! Numai trei personaje! Numai 3 (trei) capitole! Fără descripție! Imaj esențial! Fără caracterizări! Acțiune! Acțiune și numai acțiune! Tot se petrece într-o singură noapte! Cu dragoste! Singurul roman cu intri în care nu se trage o pistolul! (Atenție, tehnoredactor! Se continuă pe cota interioară!)
Pentru prima dată absurdul și realismul se împletesc în modul cel mai armonios și cel mai coexistent! Oamenii orbesc cu plantele! Plantele cu oamenii! Și inverte Plantele cu plantele oamenii cu oamenii! Mare performanță: dialog ut! Numai gesturi! Șnuanțe psihologice! E formidabil! E genial! Că-l! Faceți-l cadou frașor, șurorilor, mameilor, nevestelor și copiilor în lă cadourilor! Va fi o urpriză, va fi o bom-bă!
Citeva păreri ale unor cititori și critici ce au citit romanul în manuscris
„E mare”
„E tare”
„E profund”

GIGEL TIPIRIGU — cititor
„Uimitor! De nu conține metafore, și produce o emoție egală cu acele soc care-ți face pleă găină. Bravo autorii noștri!”
SORE TIPIRIGUGU — critic
„Nu mă mai presc asupra intrinșii, caracterizărilor personajelor, compoziției etc. pentru că acestea nici nu există roman — Autorul a mers mult mai departe. Mă voi opri asupra limbii, în sfârșit un autor care mai știe să creeze șcuvinte. Luăm exemplul „Csenrop”. Cit de sugestiv! Eu Csenrop... La input am crezut, neavizată e vorba de un neologism. Nu. Autorul a pornit de la cuvântul „pomes”, privit dintr-un unghi modern. Mulți au gândit, numai el a îndrăznit!”
GICĂ GIRIPIT — cititor
„La început n luat romanul în mână teamă. Imi ziceam: «E în manuscris, nu am aranja tipului». Dar l-p citit. Și ce răspată! Ce desătare. Citiți-l și umneavoastă, dragi citri! Imi veți multumi!”
GIȚĂ TIPIRIG — critic referent
și acum iată textul integral al romanului

Capitolul
Trei oameni tau pe o singură creangă Toamnă. Sau iarnă. Indiferent.
— ... spuse rimul om.
— ... replică dolia extrem de caln cu buza de jos tremurând de o groază paradoxă.
— ... se enevă al treilea, nemaiputîn surpră. După care scoase um...
— ... cufit, îl recă de pantalon, ascuțind, și tăie creanga pe care stătea alături de cealal. Creanga se prăbuși la pământ. Scurt timp după aceasta se prăbușiră și ei. Sub povara lor creanga și frinse în diferite frinturi, egale sau inegale.
— M-am frit, spuse ea cu un sunet șc.
Capitolul I
Cei trei cserop. Indiferent. Mersul loră mai presus. Sensurile le zburăse printre dește și miini ca niște vrăbi.
— Hap! spse unul, iar ceilalți strânărară.

S F I R Ș I T
Propusri pentru textul din casetale pe penultima pagină
Prezentat la editură: 27.XII; dat lacules: 28.XII; bun de tipar: 29.XII; tiraj: 1/4 exemplare pe hirtie de imbalaj; 3/4 exemplare pe hirtie sugativă pentru bibliofili, numerotate de la 1/4, la 3/4, cu semnătura integrată a autorului.
Cititorii car doresc să-i scrie autorului pentru a-i spune diferite păreri sau a-i cere explicații se vor adresa direct acestuia. El va trimite tuturor abonaților revistii „Luceafărul” adresa înso scrisoare pe care se va afla un prețios timba poștal cu efigia scriitorului daco-roman S.R. Bănică Nedeleu.
Răspunsurile se vor da fie oral, fie veval. Autorul se angajează, de asemenea, să ofeă tuturor cumpărătorilor rmanului diferite cadouri: pixuri, gumă de mestect și de șters, panțofi de dămă, lame de ras, păsări de rasă, globuri colorate și un automobil marca „Tram” pentru cel care va cumpăra ultimul exemplr din librărie. Grăbiți-vă, oci, să fiți ultimii!

p. conf. ION BĂIEȘU

BARUȚU T. ARGHEZI

o stea

Mi-a licărit az-noapte-n călimară
O stea albastră, alături de condei,
Iscată-n așteptarea lungă și amară
A orei fără glas și-a stinselor scînteii.
E steaua nopților de veghe și de chin
Căutat-n cer, în peșteri și abis...
Rivind la ea de mult, voiam să o anin
De slovele-ncercate și de cuvîntul scris.
Dar, urmărit de teamă și îndemnat de șoapte
Pecete călimării pusei din ceruri sfinte
Crezînd a o desprinde din taine și din noapte.
A stins-o însă besna, furînd-o din cuvinte...
In ochiul de cerneală de sub stihia rea
E oarbă călimara fără scilpiri de stea.
E vina întîmplării sau sînt de vină eu
Că n-am păstrat-o oare sub lacăt și mai greu?

Am încercat să strig. Mi-e frică de ecou.
Rupeși atunci pecetea: ea răstiri din nou.

MASA ROTUNDĂ CU CĂRȚILE MELE

despre

ORIGINALITATE ȘI INFLUENȚĂ

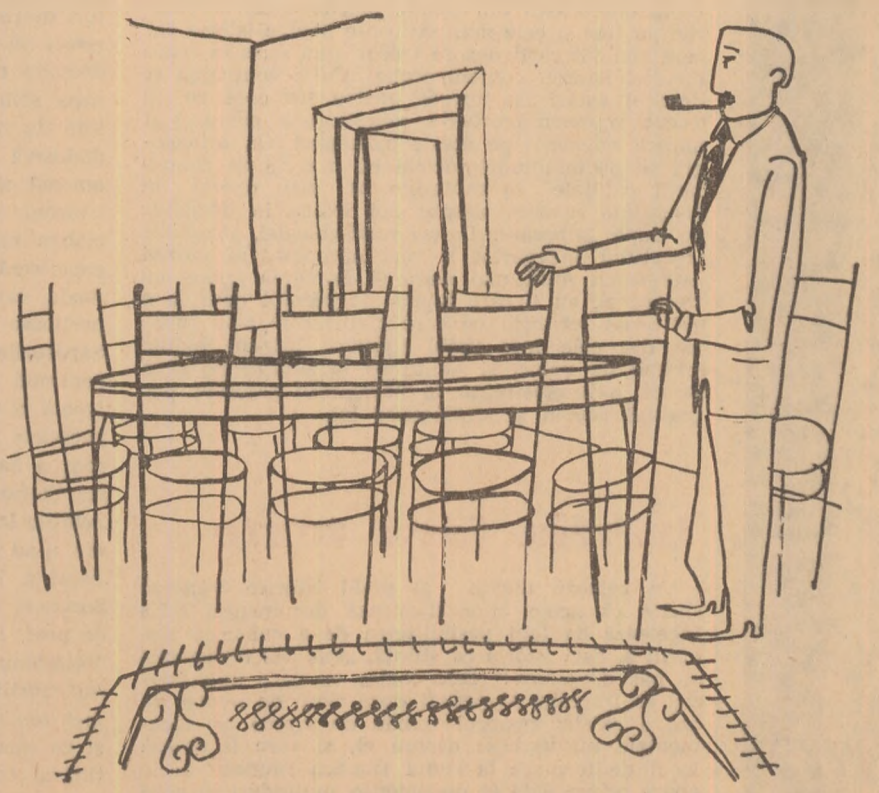
Cuclut înainte, rostii, prin forța împrejurărilor, de DARIE NOVĂCEANU.
Sîmăti oaspeti iluștri. Se vorbește mult despre originalitate și influență. Mai ales aceasta de pe urmă este nelipsită din toate cronicile criticilor noștri literari. Se caută fel și fel de izvoare, fel și fel de drumuri care duc spre ele și se dau fel și fel de interpretări. Unele sînt foarte exacte, altele mai puțin, iar altele... nici una, nici alta. Nu fac o expunere de motive pentru că, sînt sigur, termenii vă sînt foarte cunoscuți. V-am invitat doar să-i rostii împreună.

GOETHE: Imitația este înmăscată în noi; trebuie să știi însă ce să imiți.
HORATIU: Ceea ce nu poți înfrumuseța, să nu atingi.
JUAN RAMON JIMENEZ: Să nu atingi, căci așa este trandafirul.
MONTAIGNE: Albinelă prădează pe ici pe colo florile; la sfîrșit face micrea care e numai a lor.
GOETHE: Opera mea se datorește miilor de lucruri și de persoane care mi-au dat materialul necesar. Ea este opera unei ființe colective care poartă numele Goethe.
MENENDEZ PIDAL: Cercetarea izvoarelor literare, care este capitală pentru înțelegerea unui autor, este indicată, atunci cînd e vorba de o operă superioară, nu pentru a vedea copia și pentru a infirma astfel originalitatea (asta poate fi gîndit doar de cel ce nu înțelege ceea ce constituie într-adevăr invenția artistică), ci pentru a surprinde originea și dezvoltarea unei idei, pentru a vedea cum gîndirea proprie se ridică peste aceste izvoare, cum le depășește și se emancipează de ele.
JUAN VALERA: Plagiatul este permis dacă-i însoțit de asinaț.
DARIE NOVĂCEANU: O idee este valoroasă prin forma ei și a da formă unei idei este tot ceea ce poate realiza un om în creația artistică.
ROMAIN ROLLAND: Dacă avem pretenția să ajungem la esența unui artist de geniu, trebuie mers dincolo de forma abstractă și generală (...), trebuie căutat ceea ce este al său propriu și nimic mai mult. Clement — al cărui merit original este inegalabil, ar fi putut să-i asigure lui Beethoven totă materia pentru sonatele de pian ale acestuia și totuși, Beethoven nu i-ar fi fost dator cu nimic (...).
LEONARDO DA VINCI: Nimic nou din ceea ce se scrie nu poate fi o noutate absolută.

NIETZCHE: E imposibil să iei ceva de la un artist. Maniera nu e nimic. Ceea ce contează este forma personală de a fi, sensul interior, intîm.
DARIE NOVĂCEANU: Și, absolut, ceea ce tratezi.
ANATOLE FRANCE: O idee este valoroasă prin forma ei și a da formă unei idei este tot ceea ce poate realiza un om în creația artistică.
LEV TOLSTOI: Un scriitor nu trebuie să scrie dect despre lucruri pe care nimeni nu le-a tratat înainte de el.
ANTONIO MACHADO: Fiti originali, vă sfătuiesc. As îndrăzni chiar să vă propunesc. Pentru asta — e clar — trebuie să renunțați la aplauzele snobilor și la cele ale fanatizilor după noutăți. Pentru că acestia vor crede întotdeauna că deși au citit ceea ce voi gîndiți și chiar dacă ar gîndi că și voi le-ați citit (...), în ultima instanță vor crede că voi nu le-ați înțeles ca ei.
Fugiți de prejuzicată literară care este cel mai mare dușman al originalității. Gîndiți-vă că scrieți într-o limbă matură, plină de folclor, de înțelegerea populară și că aceasta a fost lutul sfînt din care a scos Cervantes creația literară cea mai originală a tuturor timpurilor.
SHELLEY: Poeții sînt o rasă de camelonii, își însușesc plîș și culorile frunzelor lui pe sub care trec.
JOSE ORTEGA Y GASSET: Misiunea poetului este de a inventa ceea ce nu există. Poetul mărește lumea adăugînd rezultatul un ireal continenț.

DARIE NOVĂCEANU: Cam categoric, dar foarte frumos spus.
FEDERICO GARCIA LORCA: O imagine poetică este egală cu o vinătoare. Fiecare poet intră în pădure, își alege ținta și tragc. Gongora vinează ceea ce nu vede aproape nimeni.
GUILAUME APOLLINAIRE: Nu am evitat niciodată influența celorlalți — mi spunea Matisse. Cred că personalitatea artistului se desășoară, se afirmă grație lucrurilor pe care le dă cu alie personalități. Dacă lupta îi e fatală și dispare, înseamnă că asta trebuia să fie destinul său.
PAUL VALERY: Nu există cuvînt care să fie folosit cu mai multă frecvență și cu mai multă facilităe de către pana criticului dect cuvîntul influență. Și totuși, nu există o noțiune mai vagă dect aceasta între cele mai vagi noțiuni care constituie iluzoriul arsenal al estetului (...).
Se întîmplă ca opera cuiva să trezească în altul o valoare originală, să producă aici consecințe neliniștitoare, care nu puteau să fie prevăzute (prin asta se poate distinge influența de imitație) și nici descoperite. Știm, pe de altă parte, că aceasta activitate este esențială peste tot. Fie că e vorba de știință sau de artă, se poate observa, dacă cineva se preocupă de nașterea rezultatelor produse, că întotdeauna ceea ce se face e o repetiție a ceea ce a fost deja făcut sau o respingere; artistul nu îl repetă în alt ton, îl purifică, îl simplifică, îl schimbă sau îl suprîncărează; îl răstoarnă, îl inversează, îl extermină, îl neagă; dar, în același timp, îl presupune și, fără să vrea, îl folosește. Contrariul se naște din contrariu.
ALFONSO REYES: Măreția nu constă în rara originalitate, ci în sinteza de stimuli umani pe care individul îi reprezintă.
EUGENIO D'ORS: Există originalitatea adevărată numai cînd te afli în interiorul tradiției; ceea ce nu este tradiție e plagiat.
PAUL VALERY: Nimic mai original dect să te hrănești din ceilalți. Dar trebuie să știi să-i digeri. Leul e făcut din miel asimilat.
LAUTREAMONT: Plagiatul e necesar. Progresul îl implică. El adună la un loc fraza unui autor, se servește de expresiile sale, șterge o idee falsă, o înlocuiește cu o idee justă.
MAZZINI: Noi ne aflăm în această lume nu pentru a o contempla, ci pentru a o schimba.

DARIE NOVĂCEANU: Parcă am mai auzit-o de la cineva...
ANDRE GIDE: Acel „totul s-a spus” al lui La Bruyere a adormit pentru mult timp Franța. Ineă și azi marea majoritate a francezilor crede că singurul lucru posibil e repetiția, adică să spui același lucru de fiecare dată mai bine. De cînd am ieșit din copilărie m-a șocat că a fost deja făcut sau o respingere; artistul nu îl repetă în alt ton, îl purifică, îl simplifică, îl schimbă sau îl suprîncărează; îl răstoarnă, îl inversează, îl extermină, îl neagă; dar, în același timp, îl presupune și, fără să vrea, îl folosește. Contrariul se naște din contrariu.
T. S. ELLIOT: Poeții nematurii imită; poeții maturi fură; poeții minori desfigurază ceea ce iau, iar cei mari îl transformă în ceva mai bun, sau, cel puțin, desolat.
KEYSERLING: Nici o artă nu a fost vrodată absolut autohtonă (...). Dacă înținem cont de problema influențelor, așa cum se întîmplă în epocile critice, în ceea ce privește însemnătatea lor pentru un anumit creator, găsim că, departe de a implica o schimbare a esenței, acceptarea lor reprezintă mai degrabă, în anumite perioade, drumul cel mai scurt pentru a ajunge la realizarea a ceea ce acesta are mai propriu.
DARIE NOVĂCEANU: Publicînd poemul său 150.000.000, Maiacovski a pus la început un motto: „Nimeni nu este autorul acestui poem al meu”...
AUGUSTE RODIN: Originalitatea sau raritatea, cîntetă numai pentru originalitatea sau raritatea sa, devine convenție...
JUAN RAMON JIMENEZ: Nu este ceva nou să cînti noutățile și invențiile unei epoci, ci să cînti în fiecare epocă, la modul propriu, sentimentele primordiale.
DARIE NOVĂCEANU: Sentimentele esențiale ale vieții, în aceste condiții noi despre care vorbești.
Și cu asta, iluștrii mei oaspeti, îngăduiți-mi să declar închisă, cel puțin pentru azi, masa rotundă, să vă mulțumesc o dată în numele meu, de două ori în numele poezilor, care ridică de multe ori, în universul lor, o cupă de ambră pentru înșeășii lor și de trei ori în numele criticilor, care vor fi foarte bucurosi să găsească așa, la un loc, „armele” de care ei au atita nevoie.
P.S. — Intre cele 25 de persoane invitate la această discuție, din strategie Lam evitat pe Aristotel. Ca decan de vîrstă și autor de tratate, el ar fi aparapat, probabil, întreaga înțilnire.

DESENE DE RADU GEORGESCU

CÎND ZÎMBESC SCRIITORII ȘI ARTIȘTII

ÎNȚIMPLAREA DE LA SUCEAVA

Șezătoarea se sfîrșise acoperită de ropote de aplauze. Împreună cu Nina Cassian, Dan Deșliu, Mihai Dragomir, Corneliu Leu, Nicolae Stoian, Ion Crînguleanu scriam autografe după autografe. Mă impresiona un fapt inexplicabil: mi se cereau mereu autografe pe un volum masiv; și eram destul de des chestionat:

— Cum ați colaborat cu Nichita Stănescu?
— Veniți și la noi la școală să ne vorbiți în ora de lucru?
— Vă invităm la cooperativa noastră de croitorie. Nu ne refuzați, scrierea ne-a fost de un real folos.
Ceilalți din grupul nostru rideau pe înfundate. Eu continuam să fiu asaltat, mai ales, de femei.
— Vă place linia pardesului meu?
— Dar mantoul meu? i-am asortat cu gust gulerul de lutru?
Eram nevoit să-mi exprim părerea despre rochii, blănuri, pălării. Epuizat, am încercat să mă refugiez într-un colț, dar cortegiul de femei mă urmărea. Mi se întindeau alte exemplare pentru a fi semnate.
— Aveți o greșeală la modelul de la pagina 43...
— Abia atunci m-am uitat mai atent pe coperta cărții: „N. Stănescu și N. Tăutu, Manual de croitorie”. Auzeam ca prin vis o critică, probabilă, autoritară și competentă a unui maestru croitor cu un temperament inflamabil.
— Ca și în poezie, linia tovarășului Nichita Stănescu e mai îndrăzneată, mai modernă, a dumneavoastră mai clasică, mai desuetă, am remarcat în schița de la pagina 68...
— Mi-era imposibil să mă apăr de asaltul întrebărilor. „Cine să fi propus aducerea acestei cărți la școală, mă tot întrebam: Deșliu, Mihai, Stoian?”
— Nici la masa tovarășească n-am avut parte de un trai mai ușor, căci lingă mine se așezase o profesoară de literatură. Auzind însă refuzul meu categoric de a-mi recunoaște „semipaternitatea” operei „Manual de croitorie”, imi tot debita:

— De ce atita modestie? De ce să vă retrageți din fața evidenței?... Dumneavoastră și Nichita Stănescu aveți predecesori celebri. Bunăoară, Mihail Kogălniceanu și Costache Negruzzi au scris în colaborare o minunată carte de bucate. Gospodinele timpului au fost informate cu subtilitate în arta sărmăluțelor și gogoșarilor, a papanasiilor și plăcintelor cu mere... Ați putea colabora mai des la Femeia cu o cronică permanentă a modei... Eu, de pildă, aș fi vrut să vă consult în privința modei de primăvară, cu o precădere asupra liniei pardesului...
A doua zi, ospătărița cantineii m-a luat deoparte:
— Aș vrea să vă cer un sfat. Credeți că o bluză de nylon se asortează cu o fustă grenă? Eu nu sînt prea plînușă, poate ar fi mai indicată o bluză în carouri sau în dușgi? Ce credeți?
— La Agenția de voiaj, casierii mi-a solicitat și ea un lung consult asupra broderiilor de furouri, arătîndu-mi și cîteva mostre. Exasperat, am ieșit în stradă și am luat-o la fugă, hotărît să-mi scot bilețul de tren de la gară. Dar la ghișeu de clasă I am dat tot peste o casieră.
— Credeți că rochia sac va mai fi modernă și anul viitor?
— Dacă imi dați repede un bilet vă promit că va fi... Voi lupta cu toată ardoreea...
Dar calvarul nu s-a terminat aici. Peste cîteva zile soția imi întinse o carte poștală de la Suceava. Probabil un binevoitor îi dăduse casieriei adresa mea din București. Literele imi jecau agasante pe dinaintea ochilor. Totuși, cîteva rînduri le-am reținut: „După ce mi-ați văzut toate broderiile de la furouri, ați plecat fără să mă sfătuiți ce model să-mi aleg. Sper că nu mi-ați uitat talia, așa că aștept fără întîrziere sfatul dumneavoastră de fin cunoscător...”

— Acum v-ați „ascuns” sub prenumele de „Natalia”. N-ați făcut bine. Noi însă, să știți, vă recunoaștem stilul și fantezia liniei îndrăznețe... E într-un deplin acord cu poezia... Să vă amintim de cartea de bucate a lui Kogălniceanu și Negruzzi... Și Păstorel Teodorescu a ținut o interesantă cronică...
Am jurat să nu mai trec prin Suceava.

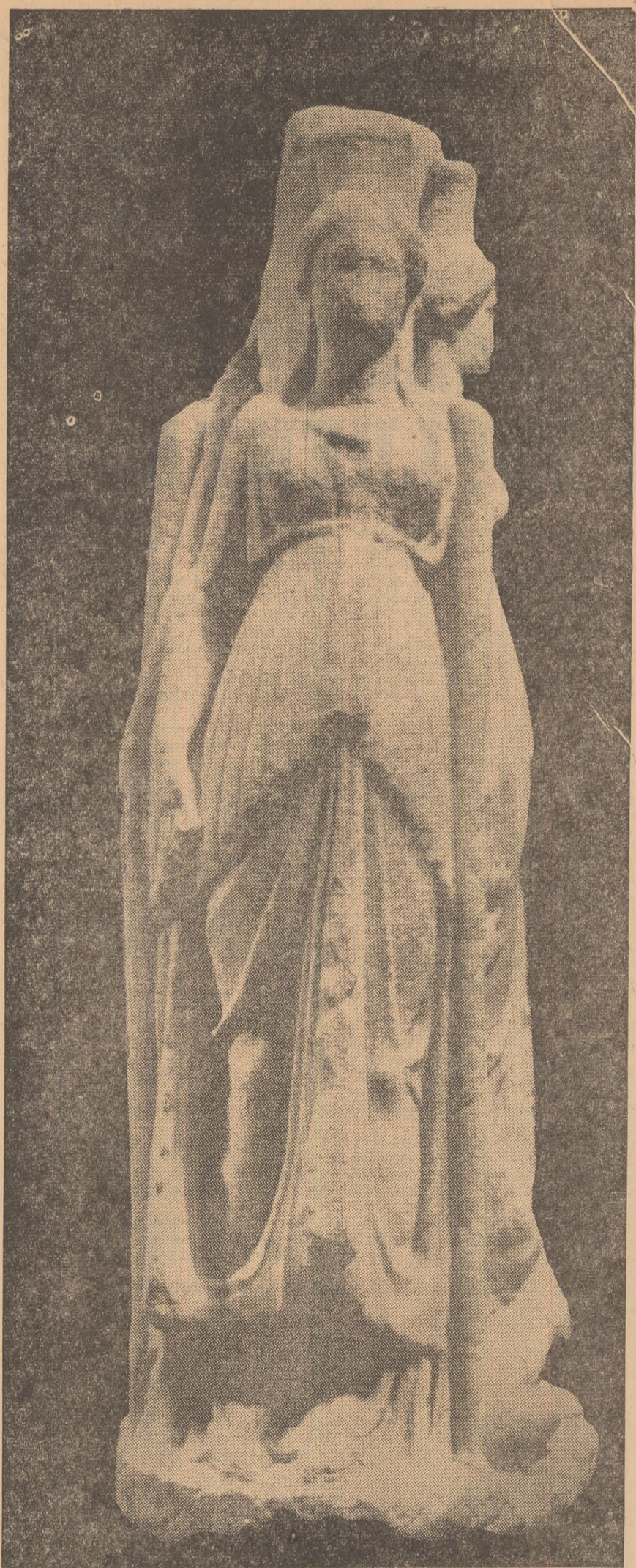
VICTOR EFTIMIU

șugitive

Toate se vor demoda, afară de simplitate.
*
Stilul trece, proporția rămîne.
*
Sînt un mare admirator al artei noi, al teatrului de avangardă, al poezilor profunzi, al prozatorilor geniali. Nu reușesc, însă, să-mi domin, la ultima lăsură de cortină, la ultima pagină citită, un imperceptibil:
— Bine că s-a isprăvit...
*
Singura noastră pudoare este a sentimentelor înalte.
*
Literaturii de tot tineri azează și abuzează de imagie care e de multe ori amuzantă, dar fiind numai exterioară, nu poate constitui adevărată poezie, după cum calamburul nu înseamnă spirit.
*
Posterilitatea va avea destul de lărucă cu propriii ei literatori, ca să mai gireze polițele noastre!
*
Măsurăți mereu distanța care duce de la demnitate la vanitate.
*
Mă mîhneste mult cînd văd lușind de mine o cline sau o piscică pe care vreau s-o mîngîi: plătesc, înca o dată, vina semenilor mei care au lovit.
*
Nu cunosc ființe cu simțul demnității mai fragibile, ca oamenii care practică, zilnic, piaștitudinea cea mai desvîrșită.

STINGA: „ESCOLAP”; DREAPTA: „HECATE”

AN ZAMFIRESCU

PĂMÎNTUL CEA MAI VECHIE CRONICĂ A PATRIEI

Un reportaj despre arheologie și arheologi

„GRĂȚIILE”
Fotografiile, realizate de FLORIN DRAGU, reprezintă piese din tezaurul de la Tomis

Arheologia — o știință actuală

Cel puțin prin rezultatele ei spectaculoase — Historia, mozaicul de la Constanța, Sarmizegetusa etc. — arheologia a încetat să fie, în zilele noastre, o știință departe de preocupările curente. Un mare număr de turiști iau contact, an de an, cu opera arheologilor; o colecție de succes intitulată „Monumentele patriei noastre” și incredințată unor specialiști reputați, a fost lansată de Editura Meridiane; în sfârșit, revistele noastre — Contemporanul, Tribuna, Gazeta Literară, Ramuri, Ateneu — au făcut loc, în repetate rânduri, unor articole, reportaje, informații, interviuri pe teme arheologice, semn că ideea „actualității” acestor preocupări a câștigat teren. Pe tot cuprinsul țării au fost organizate — și apar mereu altele — muzee arheologice în care sînt adunate cu grijă noile descoperiri. Pe lângă muzeele deja celebre din București, Constanța, Cluj, Iași, mii de vizitatori se perindă prin sălile unor muzee regionale sau rationale mai vechi sau mai noi. Nu de mult, la Oradea a luat naștere un splendid muzeu arheologic și istoric organizat după cele mai noi metode muzeografice, reflectînd întreaga istorie a regiunii. Bine cunoscut din numai la noi, ci și peste hotare, este muzeul din Piatra Neamț. În cartea de aur a muzeului recent mutat într-un local corespunzător, în vecinătatea turnului și bisericii lui Ștefan cel Mare, se află semnături ilustre de oameni politici, scriitori, savanți români și străini. Registrele de vizitatori sînt într-adevăr impresionante peste tot și dovedesc faptul că aceste instituții nu reprezintă un decor sau un lux local, ci un permanent mijloc de educație.

De unde acest interes, evident și general, pentru o știință demunită cu un cuvînt ce pare să îndreptre privirile numai spre un trecut foarte îndepărtat? Cred că nu greșesc dacă mă gîndesc în primul rînd la sentimentul, conștient sau instinctiv, de solidaritate, de „consubstanțialitate” cu istoria, cu fapta omenească din trecut. Marile epoci ale istoriei au fost și cele mai pasionate pentru istorie, iar cele mai vii cărți despre trecut s-au scris în febra creației istoriei contemporane. Multe conștiințe se deshidră astăzi cu interes pentru tot ceea ce, în trecut, reprezintă creație, înfăptuire a genului și munci omenești pe aceste meleaguri. Or, arheologia se poate mîndri tocmai cu o serie de contribuții capitale la mutațiile ce s-au operat în conștiința noastră despre noi înșine în deceniile de după Eliberare. Datorită arheologiei, imaginea trecutului îndepărtat și mai apropiat al patriei este acum mult mai clară și România apare, cu fiecare zi, cu fiecare lopată de pămînt dată la o parte, un teritoriu pe care civilizațiile s-au întîlnit din cele mai vechi timpuri, într-un rodnic schimb de valori și au ajuns la sinteza pe care istoria o înregistrează la paragraful rezervat popoului român și strămoșilor lui.

Istoria fără texte

Un celebru dicton al școlii istorice franceze spune că acolo unde încetează documentul scris încetează de fapt posibilitatea de a cunoaște trecutul și deci istoria ca știință. „Pas des documents — pas d'histoire” Este logica cu care unii istorici se întrebă stupefiați dacă timp de o mie de ani a existat poporul român de vreme ce documentele nu vorbesc despre el, și care îi așează locul de formare la sudul Dunării fiindcă acolo apare prima dată în documente, mutîndu-l în nord atunci cînd documentele îl înregistrează și aici! Fără îndoială, ca reacție pozitivă față de speculației și imaginației romantice, ca indemn de răs-

colire a arhivelor, formula și-a avut sensul ei. Dar și-l pierde nu numai atunci cînd cercetătorul este confruntat cu trecutul unor popoare care n-au cunoscut scrisul, sau cu civilizații a căror scriere nu se mai cunoaște, ori n-a fost descifrată, dar și atunci cînd, epuizînd documentele unei epoci istorice bine cunoscute, istoricul este obligat să constate că documentul scris se limitează la cerul de preocupări al celui care l-a lăsat și rămîne tribut arhivelor și bunei sau relei lui credințe.

Dincolo de ceea ce cuprind obișnuit cronicile, și actele de cancelarie se întinde un imens spațiu, peste care reflectorul mărturiei scrise nu răzbate de loc, sau răzbate incidental, fragmentar. Oamenii au început să-și fabriceze unelte, să producă bunuri materiale, să-și înfrumuseze viața cu manifestări de artă cu multe mii de ani mai înainte de a descoperi scrisul. Istoria atestată de documente este o foarte mic fragment dintr-o lungă evoluție a speței umane și, dacă pe vremea cînd știința istorică se ocupa exclusiv cu biografiile șefilor și înclăierările între oameni, ea rămînea oarbă fără litera documentului, astăzi, cînd concepția materialistă-istorică pune pe primul plan cunoașterea modului în care au evoluat, de-a lungul mileniiilor, uneltele și modurile prin care omul și-a dobîndit cele necesare traiului, aportul arheologiei devine indispensabil pentru toate epocile. Pentru că, după o definiție pe care o extragem din cea mai recentă enciclopedie a științelor istorice, „arheologia”, în accepția modernă a cuvîntului, „desemnează studiul izvoarelor materiale, concrete ale istoriei vechi, în opoziție cu izvoarele scrise de care se ocupă filologia” (*L'Histoire et ses methodes*, Encyclopedie de la Pleiade, Paris 1961). „Arheologia este știința despre om, cunoașterea omului din trecut prin urmele sale materiale” (ibid).

Biblioteca și arhiva arheologului este pămîntul, modalitățile de cercetare: identificarea locurilor și săparea lor spre a descoperi documentele materiale. A existat, multă vreme, o concepție dezastruoasă despre modul cum trebuie făcute aceste săpături: se credea că rostul săpăturii este de a răscobi pămîntul spre a degaja obiectele care, luate și acumulate în muzee, erau apoi studiate. Astăzi, această tehnică este pretutindeni abandonată și înlocuită cu așa-numita „metodă stratigrafică” — cucerire a secolului nostru, care constă în delimitarea straturilor de pămînt printr-un șanț vertical și apoi săparea succesivă a fiecărui strat, încercîndu-se datarea lui și înregistrîndu-se minuțios, în planuri și schițe amănunțite, toate mărturiile care ies la iveală. Această metodă a transformat pămîntul într-o adevărată carte cu file suprapuse, care sînt întoarse una după alta spre a se „citi” istoria cuprinsă în ele. Cu diferența că aceste file se pot citi o singură dată, „lectura” arheologică înseamnă și succesiva lor desființare. „Săpătura devine astfel o dezvoltare progresivă a termenului, grație căreia este posibil să urmărim, puțin cîte puțin, pe însuși firul istoriei” (op. cit. p. 206). Altfel tehnica identificării locurilor cit și aceea a săpăturilor a făcut mari progrese, pînă la procedeele complicate dar pline uneiori de rezultate excepționale ale fotografiei din avion, procedee care permit identificarea marilor complexe arheologice îngropate în locuri unde nici nu pot fi bătute.

La noi în țară, concepția și tehnica contemporană a săpăturii arheologice au fost împămîntenite de Vasile Părvan și elevii săi, prof. Ion Nestor de la Universitatea din București, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, Radu Vulpe, acad. Emil Condurachi ș.a., la rîndul lor creatorii unei întregi școli, care, prin prof. M. Petrescu-Dimbovița la Iași și printr-o pleiadă de tineri și entuziaști cercetători, a impus pretutindeni acest stil de lucru. La Cluj activează, în același spirit, școala acad. C. Daicoviciu.

Se știe în genere ce datorează arheologilor istoria comunei primitive și a epocii sclavagiste, după cum se știe, iarși, că într-o problemă atît de viu disputată ca aceea a continuității daco-romane la nord de Dunăre, săpăturile din ultimele decenii au adus o serie de noi argumente. Sînt mai puțin cunoscute — fiind și mai puțin spectaculoase, cercetările în domeniul epocii așa-zis „prefeudale” (sec. IV—X), lungul interval despre care multă vreme s-a crezut că va rămîne iremediabil în „negură”. Astăzi, lupta îndrîjnită cu această negură este în curs și rezultatele care se adună de la un an la altul și încep să se înfrînte într-o succesiune de fenomene tot mai clar definite dau certitudinea că, datorită arheologiei, în viitor multe din întrebările aparent insolubile își vor găsi, parțial sau total, un răspuns satisfăcător.

Marea dificultate a arheologiei — ne atrăgea atenția prof. Ion Nestor într-o convorbire pe șantierul de la Bratei — nu este de a defini un fenomen, un tip de cultură, ci de a-l putea atribui unei populații anume. Și într-adevăr, problemele și discuțiile pe care le ridică aceste atribuiri, ca și fixarea într-o cronologie riguroasă a materialelor descoperite ne indică limitele arheologiei, limite asupra cărora arheologii înșiși își atrag atenția. „Într-un fel arheologia este cea mai concretă, mai exactă dintre științele istorice, îmi spunea arheologul clujean I. Horațiu-Crișan, fiindcă ea nu lucrează pe documente care vorbesc „despre” ceva. Ea se sprijină pe mărturia directă lăsată de oamenii din trecut: unelte, arme, locuințe, vase etc. Într-alt sens însă, ea este supusă unor ipoteze și erorilor cînd nu este abordată cu o maximă prudență, fiindcă, atunci cînd e vorba să interpretezi aceste documente, fantazia poate să-și dea frîu liber și să ajungă uneori la cele mai năstrușnice concluzii”. „Uneori — remarcă și prof. Kurt Horedt de la Cluj — îți trebuie zece ani de muncă în laborator spre a interpreta materialul adunat într-un an de săpături”. Ceea ce nu înseamnă că aportul arheologiei nu este, foarte adesea, tot atît de exact și uneori mai exact decît al documentelor. Acest lucru s-a văzut și în reconstituirea strălucită a imaginii civilizației antice pe teritoriul țării noastre — cea mai splendidă realizare a arheologiei românești. (Am vorbit despre aceasta în articolul *România, pămînt de civilizație și sinteză*, apărut în G.L. nr. 30/1965).

Arheologii sînt pe cale să înnoiască însă substanțial și imaginea pe care ne-o facem despre epoca feudală. Creată la noi în întregime după 23 August 1944, noua disciplină științifică a *arheologiei feudale* care a înlocuit pionieratul plin de bunăvoință dar nefelic în practică al unor săpături de monumente istorice după vechea metodă, a reușit să schimbe multe din judecățile și prejudecățile curente asupra nivelului atîns de civilizația românească medievală. De altfel, încă dinainte de război, săpăturile de la Curtea de Argeș dăduseră lovitură de grație — o recunoștea însuși autorul ei — teoriei lui Iorga despre un stat patriarhal, țărănesc, în care domnul nu era decît un cioban mai răsărit, Mormintele de la Argeș descoperiseră niște mari scrieri feudale îmbrăcați după moda cavalerescă occidentală și împodobiiți cu prețioase lucrături ale unor meșteri de departe. Săpăturile sistematice făcute la Suceava, unde se continuă opera de restaurare a cetății, au dat la iveală o tehnică a construcțiilor militare care reprezintă „ultimul cuvînt” al vremii și au confirmat o dată mai mult genul politic și militar al lui Ștefan cel Mare, care a știut să-și adapteze cetățile la cele mai noi arme. Așa se explică de ce ele n-au putut fi cucerite cu ocazia marii campanii a lui Mohamed al II-lea. Săpăturile de la Suceava, inițiate în 1950 de Academie și conduse de prof. I. Nestor, continuate apoi de prof. Virgil Vătășianu, membru corespondent al Academiei, au constituit de fapt actul de naștere al arheologiei feudale românești. Ele se extind însă mereu și cu rezultate concludente: la cetatea Neamțului, tînărul cercetător N. Constantinescu a reușit să demonstreze indubitabil că primul ctitor al cetății n-a fost nici ordinul cavalerilor teutoni și nici regii unguri, cum s-a presupus, ci acel mare întele-

meietode țară care a lăsat Petru Mușat, cîntat de Eminescu. După Petru Iașat, cetatea, admirabil așezată în punct de vedere strategic, a fost întărită și modernizată de Ștefan cel Mare. N. Iorga și Ilișieanu au susținut în fapt, dar numai arheologia a putut face demonstrația, dovedind stratigrafic că urmele încează dincolo de domnia lui Petru Mușat și că pînă și tehnica de construcție sînt similare cu a Sucevei, Recent, în Maruș, la Cuhreua, unii tînăr geolog, Radu Popa, început să scoată din legendă și de sub pămînt adunat deasupra, curțile voievodului Bogdă „descălătorul”, apăruturile întreprinse în numeasa orașe vechi rdovenesti au confirmat strălucitoarele scrieri și privire la marea vechime orașelor Moldov (vezi Al. Andronic în „Romoslavica” XI, 196 La Piatra Neamț au fost evlitate temelile lui domnești a lui Ștefan cel Mare. Cînd am adunat materialul pentru acest reportaj, am găsit ad un alt tînăr arheolog, Constantin Scorpan, în p entuziasm provocat de arhiva recentă a unonoi porțiuni din aceste teme.

Fără îndoială, despre tte aceste vestigii ale trecutului avem și informii documentare scrise, mai ași sau mai precise dar săpăturile arheologice confirmînd izvoare istorice, ne redau posibilitatea de a contempla rect urmele — adesea impalpabile — ale trecutului. Uneori ele constituie trifurcări impresionan ale izvoarelor narative și la Suceava am avut cea să ascult, de la Radu Popa, o exegeză arhologică a pasajelor din crona lui Miron Costin, în care acesta povestește asedi Sucevei și alabei lui Timuș de către Gheghe Ștefan. Săpăturile arheologice au descoperiși conductele care alientau cetatea cu apă și ce erau construite în lbu exemplar: unele la orafață, făcute să însu pe asediatori eventual dîndu-le lruza că tărea lor l-a lăsat ff și așe asediați; altele — și adinci — adevăte telenjloace de aprovizionare a cetății.

Aualmente, una din deșile importante în carese îndreapă atenția aeologilor feudali este stul *satului feudal*, dese care documentele de nclerarie nu vorbesc dex spre a confirma doază vinzări, cumpărări, jlecății de hotare, iar crocile, scrise de feudali, i le amintec sub nici o îrmă. Ce era acest sat feudal, cu ce lucrur țării, cum arăta ceramica omenească și în gener cultura materială a satului? Este o problemă canși va primi răspunsul bi de la arheologie, pe asură ce se vor face cetăi sistematice, că lăse de convingerea că, dda arheologia medieval istoria va dobîndi în tte direcțiile un șpoi de înoăștere concretă a ce ce a fost, în mul tiple ei forme de manifeste, viața colectivității ume pe pămîntul țării nozre.

Probleme și perspective

Cea ce impresionează în rd deosebit pe vizitatu, venit din afară, al aței lumi, mai puțin cuscute, a arheologilor, est *tineretea, entuziasmi* pasiunea pentru cercetări științifice, pentru luga de idei, pentru știința în genere. Am luat la nd camerele-laboratoare a Institutului arheologic de la București, unde fixare își are adunate reatatele săpăturilor proprii fost la Cluj, la Oradea, la Sarmizegetusa, la Suceava, la Iași, la Piatra Neamț; pretutindeni ai descoperit oameni tîni, pasionați în a-și afirmă pînă și ipotezele, ga să polemizeze, cumosecîndse între ei și nicidă negînd cu scepticism sau cu o leșinată superdăitate, munca alăta. La Etate, am fost, să-l gasc ceva mai degajat pe pf. Ion Nestor. Dăa lanceput, ca un cer morișar, pe care un vînt stînt de undeva îl curăță dnor și-l redă soare. Profesorul s-a luminat se măsură ce șirul păonant al problemelor dezbatute în fața intertorului se succeda și am precut astfel o zi de netat. Continundu-mi călătoia, am obținut apoi, la Cluj, o scurtă dar revelatoare audiență la alt mstru al arheologiei românești — academicianul C. Daicoviciu, dezvălătorul ștrapsodul civilizației dăe. Cred că am întleor, în rețama acestor mar omeni tîneri, secretul formăei discipolilor. Înclînd cu Odobescu și Grigore Iodulescu, continuînd aceela care a ridicat arheologia noastră la niveluși recunoașterea monidială — Părvan — și pînă leputernica școală arheologică românească de ață, această știință a avut mrole noroc de a fi srită nu numai de savanți n cel mai adevărat înles al cuvîntului, ci și de personalități puternice șgnerose, capabile să simțescă și să călăuzească vocații, să ofere strălucite exemple personale. I. Oradea, tînărul muzeograf Nicolae Chidoșan, uul din organizatorii muzeului de care am amintit mi-a explicat entuziasmul or: „Arheologia nu ee o știință comodă și nu se poate face din birou. Este foarte greu să te improvizezi arheolog și mai as nerentabil pentru cei care-i aleg meseria după amenea criteri. Trebuie să îi ai de pasionat și poți dormi cu lunile în cort sau în barăci, șiși găsești un singur, să ai în soare, să sapi urechi de unu singur. În feul acesta, există o srie de probe mai aspre decț ale examenelor, ce operează o selecție aproape fără greș!”

„Cea ce caracterizează, de asenenea pe marea mașcitate a celor care lucrează în domeniul arheologiei este continua nemulțumire cu rezultatele zic oricît de mult, noi, cei ce privim din afară, sitem uimii de ceea ce s-a făcut într-un timp atît d scurt. Nimic nu-i irită mai mult pe arheologii decî satisfacția profanului pentru faptul că arheologu au „rezolvat” probleme acite și mereu disptate. Aproape nimeni nu-ți vorbește dacă nu-l întrebi de ce s-a făcut, și expeliază rapid ceea ce a făcut el însuși (de cele mai multe ori dîrîindu-ți ceva extrase din publicații, spre a le citi liniștit aasă). Toți vorbesc despre dificultățile care mai sau în cale, de ceea ce trebuie rezolvat în viitor, e necesitatea de a intensifica cercetările, de peccolul acreditării ideii că s-a făcut atît incît putn i liniștii.

O problemă foarte importantă, care îi frămîntă pe arheologi, este aceea a coordonării, concentrării și dirijării eforturilor pentru o maximă eficiență. Nu e vorba de o operație administrativă sau de alinerea exterioară la anumite puncte de vedere, ci de posibilitatea de a se dezbate în foruri largi și de deplină obiectivitate științifică problemele esențiale ale disciplinei, precum și de a beneficia de toate mijloacele de informare capabile să dea arheologiei românești un nou avînt. De aceea m-am gîndit strături mai ales la îndelungile noastre discuții pe această temă atunci cînd, citînd expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la înfăptuirea organizării și îndrumării activității de cercetare științifică, am găsit formulate aspirațiile cele mai adînci ale arheologilor din toate generațiile. Cu bucurie am parcurs aceste cuvînte care li se adresa parcă direct celor mai mulți dintre cei ceduc astăzi mai departe tradițiile unei mari școli naționale de arheologie: „În știință a neretul reprezintă o forță de seamă; alături de experiența bogată și competența oamenilor de știință mai în vîrstă, el aduce elanul și cutezanța, indispensabile marilor investigații de cunoaștere științifică a naturii și societății, progresului științelor moderne. Partidul și guvernul își exprimă încrederea că tinerii din țara noastră care pășesc pe calea anevoioasă, dar atît de frumoasă și plină de satisfacție a cercetării științifice, vor și să răspundă, cu entuziasmul ce-i caracterizează, grijii și atenției care li se acordă, neprecupețindu-și forțele pentru a contribui la mersul înainte al științei românești.”

I-am întrebă pe mulți dintre acești tineri unde au învățat arheologia. Am primit, invariabil, același răspuns: „Pe teren, pe șantier, săpînd”. Această generație entuziastă, căreia maestrul i-au pus sapa în mînă și au învățat-o să o țînă nu teoretic, ci la fața locului, este în aceeași măsură creația marilor șantiere arheologice deschise în toate colțurile țării în epoca noastră.

CULTURĂ și CIVILIZAȚIE

(Urmare din pagina 1)

rituale, destinați, prin datele profesiei lor, să vină în întâmpinarea acestui fenomen natural și pe deplin explicabil, s-au achitat de nobila lor sarcină, în fond o sarcină patriotică, sint mai multe de spus, dar cu un alt preț).

Important și temeinic este faptul că adevărul despre avântul artelor românești a avansat, cu deosebit succes, și în cursul acestui an și că există toate premisele ca noi și categorice izbiri să fie înregistrate, în această acțiune însemnată, în viitorul cel mai apropiat. Anul nou al noului cincinal prevede un asemenea clan și pe acest teren, atât de vast, al relațiilor culturale cu străinătatea, verigă de bază a legăturilor de prietenie dintre popoare. Pentru că, în tot mai multe țări, s-a format convingerea ireversibilă că România nouă poate și e solicitată să ofere o contribuție utilă și bogată la fundamentarea practică și teoretică a unei civilizații superioare, pe măsura lumii moderne, la triumful noului umanism.

Scritorul lumii de azi este un propagandist „prin definiție”. Angajarea în civilizația noului mileniu respinge morala tăcerii, oricâtă falsă noblete i-ar fi acordat Vigny lupului său muribund. Lumea contemporană este dinamică; pentru ea tăcerea e un prieten care trădează. Toate colocviile internaționale ale intelectualității, independent de obiectul lor și de sistemele sociale în apărarea cărora se invocă azi mesajul, sint volubile și propagandistice prin excelență. A servi dialogul, cuvântul creator și civilizația, este însă sinonim cu o milită efectivă pentru progresul omenirii, împotriva obscurantismului de toate categoriile. Refugiul într-un limbaj criptic a încetat de a fi numai „demodat”, pentru că reprezintă o trădare, nu cum scria Benda, ci în înțelesul dăunător și tragic pe care termenul îl dobândește în împrejurările de forță majoră ale istoriei. Precum, la fel de gravă, în absurditatea ei, a fost și rămâne tăcerea.

Arta și literatura română se mîndresc cu atribuțiile expresiei efective, și salutarea, ale unei concepții durabile și convingătoare despre condiția umană. Și aceasta este, în primul rînd, motivul pentru care drumul lor ascendent nu mai poate fi întrerupt și pentru care fenomenul noii spiritualități românești atrage un atât de mare interes internațional.

Schimbările de informații și opere de cultură, contactele între personalitățile prominente ale tuturor artelor moderne, operate cu o mai efectivă asiduitate anul acesta și confirmate prin succese mai mult sau mai puțin publicitare, au dat, aproape sistematic, juste de cauză punctului de vedere al acelor creatori și teoreticieni de artă care au purtat și reprezentat linia generală a partidului și statului nostru în exterior, exprimînd o poziție înțeleaptă și generoasă față de rolul artei și culturii în educarea omului nou, în formarea unei conștiințe estetice și politice de masă, favorabile păcii și progresului social.

Intenționam, în aceste puține rînduri, să reproduc câteva din datele, foarte numeroase, pe care le cuprinde bilanțul de activitate al instituțiilor noastre artistice și al uniunilor de creație, referitor la realizarea „planului de relații externe” pe care și l-au îndeplinit „la toți indicatorii”: expoziții, concerte, turnee în zeci de țări, congrese, premii internaționale. O glorie de cifre riscă însă prea mult să fie seacă, atunci cînd materialul ei e mai viu decît orice statistici. Morala unor asemenea adevăruri întrece în dimensiune faptele. Fiindcă transmit un act de credință.

Cînd opera unui mare poet român devine universală la primul ei contact serios cu un public de altă limbă (într-o concurență europeană realmente redutabilă), cînd un pictor, sau un compozitor tînr triumfă la o competiție foarte selectivă, cînd un regizor de film dobîndește cel mai înalt titlu al anului cinematografic internațional, sensul actului lor iese din tiparele psihologiei succesului pe care l-ar invoca, în altă parte, exportatorul de bunuri materiale și definește direcția nouă, vertiginosă a unei morale noi. Această mutație de valori nu mai este tributară hazardului; așa cum nu dăorează nimic unei organizări mecaniciste.

Sint succese ce oglindesc robustețea unui filon puternic care se exprimă, ca și petrolul românesc, prin erupție.

Romanul lui Nicolae Breban vine din altă direcție stilistică. Autorul se fixează, de la prima pagină a cărții, în cîmpul unei proze analitice, sondînd în adînc, în straturile complicate ale psihologiei, prin rezultate succesive, schimbări de unghiuri de observație; *Francisca* e un roman al destinelor esențiale, reprezentînd aproape toate forțele vieții sociale din epocă. Surprinde, și nu mai lasă nici o îndoială asupra evoluției ulterioare a autorului, modul ferm de a stăpîni materialul de observație și instrumentele de analiză, într-un domeniu în care multe condeie prestigioase au eșuat. *Francisca* se impune, așadar, ca unul dintre romanele cele mai bune apărute în ultimii ani.

Dintre numele care s-au impus, din rîndul debutanților, în anul 1965, menționăm în mod special pe Valeriu Cristea (un critic cu o expresie diferențiată), Magdalena Popescu și Marian Popa, în critică; Miron Chirpopol, Marcel Mihaș, Petru Popescu și Gh. Pituș, în poezie.

Un cuvînt despre critică și istorie literară. Semnalăm, mai întîi, cîteva monografii și studii substanțiale: *Ion Ghica* de D. Păcurariu, *Ion Slavici* de P. Marcea, *Litvia Rebreanu*, de Al. Piru, *Tudor Arghezi* de D. Micu, apoi, dintre volumele de critică: *Literatura română de azi*, aparținînd lui D. Micu și N. Manolescu, *Aspecte literare de Matei Călinescu*, mărturie ale unor reale vocații critice. Un eveniment cultural îl reprezintă versiunea românească a lui *Hamlet*, precum și amplul studiu introductiv, aparținînd criticului Vladimir Streinu. Merită a fi amintită prima traducere integrală din *Don Quijote*, aparținînd criticilor Edgar Papu și Ion Frunzeti.

ANUL 1965

(Urmare din pagina 1)

poeziei. Neavîndu-l, mă rezum, cu regret, la cotidian, la ceea ce a devenit cotidian în realitățile noastre de astăzi, consolidu-mă cite puțin, fiindcă acest cotidian a devenit el însuși poezie, în sensul pe care numai creația poate să-i dea, creația adevărată, de noi și infinite valori materiale și spirituale.

Așa a fost la început, în primele luni ale acestui an de neuitat — 1965. Pe urmă, după ce a apărut hotărîrea unei plenary a Comitetului Central, care preconiza fînerea unui nou Congres al Partidului, am intrat în vară. Într-o baie de lumină și de entuziasm am intrat, nu în vară, într-o atmosferă de mare eferveșcență, de neamănușă participare la viața politică a țării, a unui mare număr de oameni ai muncii, a întregului popor român. Publicarea Proiectelor de Directive, a Proiectului de Statut al Partidului și a Proiectului de Constituție a Republicii Socialiste România, discutarea lor în adunări publice, în presă și la locurile de muncă, acasă și pe stradă, urmărirea lucrărilor marelui sfat al comunistilor, — au adunat laolaltă interesul celor mai diferite categorii sociale. Oamenii care au stat deoparte din neînțelegere sau din alte motive, oameni care nu s-au interesat în permanență de ceea ce se petrece în jur — s-au pomenit deodată atrași în acest flux puternic, de entuziasm și de energie creatoare, devenind astfel cetățeni adevărați ai adevăratei noastre țări, Republica Socialistă România, țară a muncii, a independenței și a libertății. Dacă ar fi numai această atragere în albia firească a dorinții în muncă a noi și noi oameni — și încă ar fi ceva, vara aceasta fierbinte, o lui 1965, și evenimentul care i-a dat consistență și pregnanță, — Congresul al IX-lea al Partidului — ar rămîne de neuitat. Dar n-a fost numai aștia, a fost mai mult, mult mai mult. Congresul al IX-lea al Partidului a făcut un bilanț cuprinzător al succeselor obținute de poporul român în construirea și desăvîșirea socialismului, trăsînd totodată noile și îndrîznetele coordonate ale dezvoltării noastre viitoare, în toate sectoarele de activitate. Nu mai dau cifre și procente, fiindcă sint multe și sint cunoscute, în amănunt, fiindcă unele au și început să devină fapt viu și palpabil, cum devin fapt viu și impresionant pîlpîirile și desfrunzirile ploilor, după ce se scufundă în pămînt, după ce trec din anotimp în anotimp, cum trec luminile din culme în culme cînd se luminează, în zori.

Așa a fost și la noi, acum, în acest an de neuitat, — 1965! Așa au trecut toate, — vîrile și gîndurile, visurile și planurile — din iarnă în primăvară, din primăvară în vară, din vară în toamnă — sporînd și înmulțindu-se mereu, căpătînd noi și neașteptate densități, noi și multiple sensuri. Și mai departe tot așa va fi, tot așa vor trece toate, din anotimp în anotimp, din om în om, înmulțind și sporînd bogățiile țării, ale Republicii Socialiste România, în istoria căreia anul 1965 va fi un an de hotar, anul marilor începuturi.

DEGAJAREA MÎNDRIEI

(Urmare din pagina 1)

socotilele, părea să spună și mi-a spus-o într-un anume fel. — Examenul pe care îl dăm aici e cu mult prea serios și grav, ca să-l întinăm cu laude facile, cu o publicitate pripită și scarbădă”. Ca să nu jignească, specialistul s-a mărginit să-mi vorbească despre valoarea îngrășămintelor pe care le va produce combinatul pentru agricultură. Vorbea pasionat, ca un pedagog, sau ca un inginer agronom, desi era chimist, deși îngrășămintele care aveau să se producă aici îi priveau în fond pe cei din Bărăgan.

— Vedeți, sarcina e de mare răspundere, e un capitol important din răspunderile naționale. Producem pentru prima oară îngrășămintele complexe granulate, o substanță activă de mare eficacitate, care va lansa plantele cu o rachetă cu trei trepte: fosfor, potasiu, azot!

M-a condus apoi prin fabricile — parte aflate în montaj — care constituie practic corpul acestei uriașe rachete a fertilității cu care va fi înzestrată agricultura noastră. Mi-a prezentat fiecare instalație și fiecare constructor sau montor al ei, cu o căldură și cu pasiune în care strălucea mîndria.

N-au venit încă toți băieții de la școlile de calificare. După cum vedeți, procesele tehnologice sint complet automatizate, la pupitrele de comandă care se montează vor lucra pușini oameni, dar de o calificare superioară. Ei sint în același timp mecanici și chimiști. Ei vor stăpîni teoretic și practic toate procesele de matorforză care se petrec în aceste gigantice eprubete închise etanș... Le sint rezervate și lor cîteva bucurii. Veniți atunci cînd vor fi toți la pupitrele de comandă. Decamdată, limitați-vă la o informație.

Am făcut totuși, cu regret, un reportaj. Combinatul chimic de la Turnu Măgurele mi s-a părut a semăna cu un mare șantier naval — vezi vecinătatea Dunării! — în care se pregăteau pentru lansare niște gigantice nave, aceste fabrici ale fertilității ogoarelor. Acum, la distanță de cîteva luni, imaginea mi se pare exterioară și descriptivă. Mi s-au povestit pe șantier episoade de un intens dramatism — construirea platformei pe care e așezat combinatul, înfingerea celor cîteva mii de piloți de beton care au pus practic temelile, lansarea la apă a chesonului etc., episoade pe care le-am evocat, cu mai mult sau mai puțin har, subsumîndu-le imaginei de șantier naval. De fapt, cea mai nimerită, dar negăsită imagine, ar fi trebuit legată de oameni. Marelui act de bărbăție era și este al lor, un act fundamental de creație, în care se conjugă energia cîtorva mii de constructori cu energia țării întregi. Rezultatul acestei creații e departe de a fi strict material. El se clădește ca o nouă valoare, (îinînd de conștiința unei colectivități. Am verificat-o pe alte numeroase șantiere, la Argeș sau la Porțile de Fier și mai ales la Galați, unde se construiește cea mai puternică cetate a metalurgiei românești.

N-am scris despre acest impresionant act constructiv, încercînd, simultan cu redactarea notelor, un sentiment de nemulțumire față de hîrtie și de cuvînt. Litera a rămas mărunț, gîndul s-a prelins pe lîngă ea, strivînd sub apăsarea unor fapte care covîrșesc fragilitatea penitei. La Galați, ca și la Porțile de Fier, ca și în alte locuri, dar mai cu seamă la Galați, văzut ca focar al maximei concentrări de energie, se înfăptuiește un mare act de creație națională, similar cu o mare bă-

tălie istorică, similar cu un fapt demn să aureoleze analele unei strălucite vremi. Șantierul te umește, în deplinul înțeles al cuvîntului, aș spune-o simplu, așa ceva nu am mai văzut. Reamintiți-vă numai dimensiunile; cele 700 de hecțare mobilate cu agregate cu sute de mii de tone, cei 600 km de drumuri care se vor construi, cei 300 km de cale ferată pe care vor circula în permanență trenuri!

Mă voi abține să descriu peisajul muncii, am încercat-o, o facei mai exact și mai sobru aparatul de filmat. M-aș opri în schimb lîngă rampa pentru descărcarea utilajelor sau lîngă cheiul portului de măruri pentru combinat. În fond o banală manevră de descărcare a unor măruri.

Și totuși nu cred că o expoziție a realizărilor economice naționale ar putea cuprinde mai dinamic și mai semnificativ panorama muncii și a creației din România, decît această imagine a zărei pe care o primește zilnic Galațiul. Cazane de la Grivița Roșie, poduri rulante de la Bocea, agregate electrice de la Electroputere, excavatoare de la Brăila, camioane și tractoare de la Brăsoy, utilaje miniere de la Baia Mare, aparatul electronic de la Electroprecizia, instalații frigorifice de la Cluj, cherestea de la Suceava, sticlă de la Turda, laminate de la Roman și Hunedoara. Amestec intenționat nume de uzine și orase, dar ar trebui să amestec, cu același drept, nume de ape și de munți, nume de cîmpii și sate, nume de oameni, începînd cu cei 16.000 de constructori ai acestui vulcan metalurgic și isprăvind cu milioanele de oameni care participă direct și indirect la acest mîret act constructiv.

Cum lucrează oamenii?
Întrebarea pe care i-am adresat-o în această toamnă inginerului Tănase Bărbulescu, coordonatorul lucrărilor din incinta marelui laminor, se referea la ceva foarte precis, la competiția tehnică cu meșterii străini.

Există un limbaj internațional al muncii, al capacității, al talentului, mi-a răspuns specialistul. Inițial, am organizat cursuri de limbă străină pentru sute de muncitori. Era necesar ca oamenii noștri să se înțeleagă direct în engleză, nemtește, sau franceză, cu meșterii străini. Cursurile le-au prins bine, dar mai eficient a fost și este examenul muncii, al competiției tehnice directe, unde muncitorii noștri s-au dovedit fără reproș.

Mi s-au arătat lucrări, executate ireproșabil de meșterii noștri, după tehnologia absolut noi. Insușite într-un timp record. Mi s-au arătat lucrări unde inteligența românească a inovat, adîugînd ultimului cuvînt în tehnică un accent inedit.

N-aș putea încheia aceste rînduri fără să transcriu cuvîntul unuia dintre acești meșteri:

— N-am făcut niciodată ce facem aici!
Dar n-am oprit niciodată pînă acum Dunărea!

Dar n-am fierăstruit niciodată, ca pînă acum, Carpații pe dedesubt, adunînd apele într-o singură cunună solară!

Dar n-am făcut niciodată pînă acum din pămîntul nostru, un mare și înfloritor ogor obșteșc, transformînd toamna într-o bucurie a întregii țări!

N-am făcut atîtea și acum le facem.
Am trecut în epoca actelor mari.
Sintem mîndri!

TEI CALINESCU

(Urmare din pag. 2)

dica la nivelul celor mai semnificative realizări contemporane în acest domeniu — a adus un val de aer larg și proaspăt. O robustețe epică, un remarcabil dar de inuită viață, asociate cu aptitudinea spre analiză fac din Nicolae Breban unul dintre romanarii noștri cei mai înzestrați. Incolă de izvoarele lui de detaliu (numeroase) ca și de unele scîntări, romanul lui Breban are meritul de a impune cîteva personaje care înlăuntrul tipologiei epice noastre contemporane: pe Căpușă, (țaranul maraureșean a cărui constituție rămasă între coordonate arhaice trăiește procesul sinuos și complex al unei eliberări interioare prin socialism, dar mai ales Francisca, îmbinare fermecătoare de feminitate și luciditate intelectuală, spontaneitate și intrinsecitate. Alte romane ale anului 1965 rare ar putea fi amintite și (cu unele înegalități însă) *Tei* sau *omul de Henric* de vonne Stahl, *Montea în pădure* și *Constantin Toiu* etc. Să consemnăm și apariția edițiilor „re-uite” din *Risipitorii* lui Marin Ede și *Soseaua Nordului* a lui Eugen Barbu care, prin slabul ou pe care l-au produs, denotă ediția esențială a unei cărți fine totuși cea dintîi și că reșele și adăugirile nu pot avea mare lucru.

Un eveniment îl constituie o nouă cuprinzătoare selecție de literatură din Viena, ca și un volum al lui G. Calinescu, *Manolescu și istoria literaturii române (Literatură)*, care, în a-ș scria cu încredință în adevărul și în dezvoltarea, are de a face cu o literatură actuală. Cîteva lucrări se disting prin care au fost al-arghezi de Dumitru Micu, *Și* de D. Păcurariu, *Ion Slavici* de P. Marcea, *Litvia Rebreanu* de Al. Piru sint două bune „micromonografii”. Dintre volumele de studii și articole, *Orientări în literatura contemporană* de Eugen Simion e o alegere selectivă, aleasă cu exigență, conținînd analize de o remarcabilă finețe.

EUGEN SIMION

(Urmare din pag. 2)

lindu-l cu acordurile ei ironice, pentru a putea, mai tîrziu, cînd simbolul își arătă clipă, adevărată lui semnifi-

con vor bir i literare o-i, oi

Adeseori, mai ales la singurătate, îmi vine să mă laud, cu norocul aproape neverosimil, de-a fi cunoscut artiștii ca Ion Barbu, Țuculescu, Geo Bogza; de-a fi putut vedea cu ochii, de-a fi putut auzi cu urechile. Adeseori, îmi vine să mă laud, mai ales la singurătate, de o vîrstă cu mine sau mai tînr încă, artiști pe care miine, tara mea li va îmbrățișa și nenăscuți deguștători de frumos îl vor venera. Nu teama de a fi ridicol pe care-aș putea să-l sârbătoresc acum, ci nedreptatea pe care-aș putea să le-o fac, așezîndu-mi după alfabet, ci după mersul stelelor aducătoare de noroc.

O nelămurită neliniște mă împiedică încă să o fac, un oarecare sentiment fără precizie hotare silabice. Mă zgîrii în consoane, mă înclin prea tare prin ferestrele vocalelor. Cea mai tulburătoare (și auzită, și scrisă) poate că este vocala O. Ea poate fi ouată de o invizibilă pasăre, care și-a făcut cub din urechea mea, pasăre care stă aici cloocîndu-și sonorele ouă pînă cînd ies din ele cuvinte.

Mai înainte de a se despărți în tinerul de lumină, pămîntul de ape, alienarea aproape de nereprezentat în planul noțiunii, ca semn și loc de naștere a lucidității, mi se pare a fi despărțirea insului de propria lui vorbire.

„Copil fiind păduri cutreeram”. E purul adevăr. Cutreerăm în două pictoare, în două mîini și în vorbire. Între actul vorbirii și cel al apucării unui obiect cu

mina, nu era nici o diferență. Copilul nu e conștient că are mîini, deși gesticulează tot timpul cu ele, după cum habar nu are că vorbește, deși mirarea lui se exprimă cel mai ades prin „de ce?”.

Între mina copilului și limba lui nu e nici o diferență. Limba lui are cinci degete, ca și mina lui, și aceeași dibăcie cu care apucă un fruct sau o surcea cu mina. Homo universalis, în accepția lui cea mai adevărată, acum, la această vîrstă poate fi întîlnit.

Apoi vine prima „mare alienare”, prima apariție a diferenței specifice între ins și lume: școala, clasa I-a primară, alfabetul O-I, OI.

Deodată află că vorbești. Brusc, vorbirea din cîntec devine cu totul și cu totul altceva. E ca și cum a privi nu mai e privire, ci un ciudat sistem de semne. Ca și cum o înfățișare oarecare văzută ar deveni numai o varietate, posibilă, strictă, din mai multe înfățișări posibile, stricte, la fel de adevărate și în același timp posibile. (Dar aceasta numai infabula știință a sentimentelor exprimate prin cuvinte, poezia, o poate percepe) — E ca și cum gestul unui braț ar deveni deodată corect sau nu, dintr-un punct de vedere străin mișcării.

Acum, aici, în clasa I-a primară, află deodată că vorbești și nu numai că vorbești în genere, ci și că vorbești o limbă anumită. Limba copilăriei este bruscă tăiată, cele cinci degete cosmice ale ei sint rețezate și în locul lor cresc literele — și mai presus de toate mărețul

O-I, OI. Ubicuitatea se sfîrșimă. Între ins și lumea nediferențiată, năpăditoare, a fost aruncat pieptenul care se transformă în pădure: O-I, OI.

De-aici începe limba română și sentimentul țării, de la revelația lui O-I, OI. Ce nemişcăm de fin bisturiu la Ascuțita, fulgerătoare tăietură care despărte insul de generalitatea confuză, care dă concretă lîmbii prin conștiința de sine, o concretă la care celelalte simțuri nu au ajuns niciodată, în pofida artelor care le-au sublimat (muzica, pictura...).

O-I, OI, iată sceptrul invizibil al învățătorului, sceptrul cu care el domnește peste împărăția clasei a-tîia primară, aici unde se înalță într-una, cea mai de seamă construcție și cea mai durabilă: sentimentul țării...

Se cuvîne o emoționantă laudă pentru litera O și pentru litera I, pentru copilarul și manifestul O-I, OI. Se cuvîne o ploasă și perpetuă recunoștință pentru mînuitorii lui O și I. În învățătorilor clasei întîi primare, pentru felul cum mînuiesc această revelație, această pozitivă „alienare” a copilului prin O și I, tulburătoare rădăcină a celorlalte înțelesuri. Se cuvîne o profundă stimă pentru anonimiz savanții, învățătorii clasei întîi primare!

Domnule învățător Popescu, adeseori, mai ales la singurătate, îmi vine să mă laud cu norocul aproape neverosimil, de a fi cunoscut artiștii mari, de-a fi văzut cu ochii și auzit cu urechile. E poate un noroc al amindurora...

Nichita STANESCU

DRAGOS VRINCANU

LITERATURA ITALIANĂ „LA FAȚA LOCULUI“

An avut prilejul de a face două călătorii în Italia în anul care se încheie. Ce se poate spune despre viața literară italiană „văzută la fața locului“, dincolo de activitatea revistelor și editurilor? M-a izbit îndată un fenomen de continuitate migratorie internă a scriitorilor, drept corectiv al risipirii în care se găseau unii în raport cu alții. Relativ puțini locuiesc în marile centre, ca Roma și Milano, unde este mai ușor să găsești un editor. Ceilalți sînt... peste tot, adică oriunde se creează o ocazie de influență mai accesibilă. Nomadismul acesta năște dintr-un instinct de apărare: lupta cu editorii este aspră, mijloacele de colportaj literar sînt instabile, premiile literare cer conciliabile continue. Numai aparent aceste premii se află în mîna specialiștilor scrișului. Dar influența editorilor ori a asezămintelor care le decernază este masiv contrară, cînd e cazul. Casele de editură nu se pot lipsi de consilierii literari de prestigiu. Aceștia sînt rîndul lor înțelegerii exigențelor tirajelor mari, deci se ocupă cu conștientă și cu o atenție deosebită de forte în care scriitorii, ca stare, își dă seama că nu se poate izola la masa de scris, chiar dacă nu o confundă cu urnul de fildeş. Mobilitatea spațială a scriitorilor devine o necesitate biologică. Iată aceste lucruri rezultă o viață literară de tip unic, de modălite națională, care nu în exemplul de la centralismul literar nazian.

Nu mai poezii sînt adine recalcitranti la o asemenea stare de lucruri. Ei folosesc reciproc tactica „grupurilor intimidatores“. Au încercat să-și facă un baraj de recenziile poetice, pe care le-au trimis unor astfel de grupuri, pe care i-au putut înfrîna la Roma, Florența, Milano. Aceste formațiuni se constituie ca pînă. Nici un nume aparținînd uneia nu apare pe lista cenzurii. Experimentațiști sau neoexperimentalisti, avangardisti sau neavangardisti, toți sînt pulverizați în grupulele exclusiviste și sombre, care ascund o mare susceptibilitate pentru gloria imediată, adesea pe dreptate meritată. Reviste nerene de poezie nu există. În marile magazine ilustrate săptămânale, literatura este îndușoră prezentă printr-o critică exigentă și dilabă, care nu se compromite cu ușurință, care dă verdictul sincer și sever, învalute în eufemisme stilistice ce nu înseamnă pe nimic. Mai puțin sensibile la aprecierile pozitive de fond și adimicte, marile case de editură se mulțumesc dacă „se face carte“. Intr-un fel ori altul, de cărtile. Poezia rămîne însă în viața literară italiană, stîngheră. Poetii conștiază pentru a-și face reviste „femeie și sive“. Căruțele poetice circulă pe fire ce se întorc în urma și dau scurt-circuite mai lungi ori definitive. O a treia caracteristică a climatului poetic în Italia — după „grupurile intimidatores“ și după carența colportajului de versuri — este primatul dezbaterilor critice și teoretice de orientare. Înainte de a exista creațiile poetice, există teoria lor. Prolegemele la o nouă poezie sînt în floare. Această activitate constituie forma preponderantă a „luptării lirice“. În fine, o altă caracteristică a atmosferei poetice sînt înțelegerii discuțiilor despre „literatură“, cuvînt prin care se înțeleg multe lucruri. Se uită, fără îndoielă, pe adesea, că „limbajul“ poetic este suldonat „substanțial“ poetic și nu viceversa.

În ce privește nivelul expresivității și totodată major care a inspirat producția literară italiană cea mai semnificativă în 1965, acesta continuă să se localizeze în condițiile alienării individului în condițiile civilizației occidentale de astăzi. Alarma „alienării industriale“ — pe care a dat-o Eliu Vittorini la un moment dat — se depășește. Romanii celei mai de seamă ale anului, *Mășina condia* de Paolo Volponi, care a luat premiul Strega, și *Stăpîniul* de Goffredo Parise, care a obținut premiul Viareggio, urmăresc dezvoltarea tentațului a alienării pe planurile mult mai complexe ale deformărilor spirituale ce se petrec — chiar în mediul rural — din cauza conflictului dramatic, simțit cu acuitate în lumea occidentală, dintre civilizație și umanism.

AL. HANȚĂ PREMIUL LITERAR FRANCEZ

Dincolo de joel relativității în selectarea valorilor, juriile marilor premii literare franceze din acest an par a fi reținut, câteva dintre creațiile cele mai conștiente în privința tendințelor existente în proza franceză contemporană.

Două din principalele premii, *Goncourt* și *Renaudot* au fost acordate lui Jacques Borel pentru romanul *L'Adoration* și respectiv lui Georges Perec pentru povestirea *Les Choses*, ambele scrieri, prin modalitate și tematică, interzîndu-se direcției tradiționaliste și măturînd puternice ecouri din scrierile lui Jean-Jacques Rousseau, Chateaubriand, Balzac și, mai ales, Flaubert și Proust.

Premiul *Femina* și *Medicis* le-au primit romanele *Quelqu'un* de Robert Pinget și *La Rhabarbar* de René-Victor Phibes, care prin întreaga lor structură reclamă apartenența la școala „noulin ro-

man“. La experiența lui Kafka, Beckett, Robbe-Grillet, Claude Simon și Michel Butor.

Prin urmare, deși rezultatul provine din însumarea unor lotări total independente, cele două orientări estetice și-au împărțit practic trofeele „pe din două“, juriile exprimînd în fapt, conștient sau grație hazardului, situația actuală, obiectiv existentă, a romanului francez.

Asadar confruntarea dintre „tradiție“ și noile inițiative întreprinse în domeniul prozei se termină anul acesta cu un rezultat de egalitate.

L'Adoration de Jacques Borel este un roman proustan, măturie a copilăriei regăsite prin evocări retrospective, autobiografice. Este mai mult o confesiune prin care omul matur „redescoperă“ anii viriei ingenui, euforia copilăriei și avaturile adolescenței.

L'Adoration e cartea iubirii reciproce dintre un fiu și mama sa, sentiment destrănat apoi de tendințe contradictorii: gelozia păstrării „obiectului“ adorat, pe de o parte, pe de alta — setea de evadare, obsesia independenței.

Prin George Perec și al său *Les Choses* ne găsim în plin roman social, în cea mai autentică atmosferă inaugurată de Stendhal și Balzac.

Este o scriere pamflet, istoria unei generații (de altfel romanul se subintitulează *O istorie a anilor 60*), generație care a pînă la idealurile, marile planuri, mîndrindu-se în lucrurile în grana mercantile de a poseda ceea ce demul tehnicii moderne produce. Prin lipsa de perspectivă, prin mediocritatea destinelor lor, eroii lui Perec (dacă se poate vorbi de „eroi“, deoarece scriitorul constituie — dincolo de cele două personaje Sylvie și Jérôme — un portret colectiv, portretul „generației 60“ căreia ei doi i se interzice) amintesc personajele lui Sadoveanu din romanele țirului provincial, țir evolat însă la dimensiunile Parisului contemporan.

Modelul declarat — dar îndepărtat — al lui Perec este *L'Éducation sentimentale* al lui Flaubert, scrierea sa urmînd însă procesul dispariției simplității omului și condamnînd implicit mecanizarea spirituală.

Robert Pinget este un adept al noilor formule pe care le caută romanul occidental contemporan. Personajele din *Quelqu'un* (premiul *Femina*, 1965) nu au aproape substanță. Ele constituie doar un pretext pentru „lansarea“ unei diversități aparținînd scriitorului, sînt pionii pe o tablă de șah unde doar jucătorul-autor contează. Atenția cade în primul rînd asupra limbajului, cel mai adesea dialogat în modul burlesc și asupra unor exerciții de imaginație în majoritatea cazurilor gratuite.

Anterior presa a emis supoziții că premiul *Medicis* va fi acordat lui Raymond Queneau pentru volumul *Fleurs bleues*. Practic el a revenit însă lui René-Victor Phibes pentru al său *Rhabarbar*. Scrierea își întinde acțiunea pe durata unei singure nopți, etalînd imagini imprumutate romanului lui carese, transpuse în vis și pictură pe o cale onirică aparținînd primei dureri în suferință unui copil bătut, rămas singur în lume, după moartea bunicii sale.

În *Rhabarbar* se întilnește Joyce și Kafka, prilej de a explora subliniatul unui personaj fără experiența vieții. În mîntea cărții elementele realului au dimensiuni fantastice sau se reduc la o scară a infinitului mic. Din roman se degajă o intenție „vizionară“ și preocuparea filozofică de a da, pe calea unui subiectivism furios, o semnificație „eternă“ obiectelor și actelor.

Se spune că aceste premii consacra. Probabil.

Cert este că în decursul timpului, mari scriitori ca Montherlant, Celine, Mauriac, Morand, etc. au scăpat alegerii lor.

Toulouse
Decembrie 1965

P.S. — Premiul „Pop art“ în literatură a fost decernat romanului „Capul umflat“ de Lyonel Chouchon. Obiectul premiului este o grupare haotică de cuvinte și diverse ustensile, mai mult sau mai puțin casnice, care alternează, paginile fiind pline de fotografii, clișanțe de plată apoi, clișuri, spălătoare, bilete de metrou, așumții publicitare, firmele unor instalații de utilitate publică etc. dezordinea spirituală încercînd să se drapeze sub masea maliciozității și scandalului.

AL. IVASIU

TENDINȚE ÎN LITERATURA STATELOR UNITE ALE AMERICII

Anul 1965 n-a adus nici un eveniment senzațional pe scena literară americană. Nimic n-a fost comparat cu marii prozatori ai generațiilor trecute, nici un dramaturg n-a fost socotit un nou O'Neil, și nici un poet al Statelor Unite n-a umplut golul produs de recente morți. Poate că undeva a apărut o carte scosă de vreo obscură editură provincială, un nou Sartoris sau *Sunset* și *Furia*, însă asemenea evenimente cu adevărat importante scapă de obicei bilanțurilor de sfîrșit de an.

Cum însă o literatură e un tot complex, în care nu intră numai perioadele mari și cărțile geniale, lipsa lor nu împiedică notarea unor opere interesante și mai ales a unor tendințe care se afirmă în viața literară americană și care probabil o vor schimba substanțial nu peste multă vreme. Poate că golul care se resimte acum e tocmai o asemenea perioadă de pregătire. Dintre aceste tendințe cea mai interesantă și mai accentuată este intelectualizarea personajelor și situațiilor. În locul omului de acțiune, ale cărui reacții sînt notate comportamentist, apar intelectualul și anxietățile lui. Acest este înlocuit cu analiza stărilor de conștiință. Cea mai importantă carte a sfîrșitului anului 1964, *Herzog*, al lui Saul Bellow, este demonstrativă în acest sens. Tendința a continuat și în decursul lui 1965. Noua piesă a lui Albee *Micuta Alice*, deși nu se ridică la valoarea lui *Cui îi este frică de Virginia Woolf*, marele său succes din 1963, marchează efortul dramaticului spre o mai mare abstracțiune, spre o tematică filozofică care să depășească convingerile unor relații și medii. Complexele raporturi dintre general și particular, dintre absolut și relativ creează o piesă unori cam greoaie sau cu simboluri prea transparente sau naive, însă de un real interes. Este vizibilă în cazul lui Albee încercarea de apropiere de stilul teatrului contemporan european, cu situațiile lui accentuat simbolice. Dacă Albee tînde spre un teatru de tip abstract, Arthur Miller, continuîndu-și niște vechi obsesii, evoluid și el spre un teatru tot mai intelectualizat, „de idei“ ca să acceptăm termenul (deși un teatru fără idei e non-literatură), marchează o apropiere de modalitatea teatrului didactic, brechtian. Ultima sa piesă, jucată în acest an, *Incident la Vichy*, reia problema responsabilității celor ce stau neutri atunci cînd în jur se întimplă crime și genocide. Există o evidentă legătură între *După cadere* și *Incident la Vichy*. Concluziile din aceasta din urmă sînt mai clare, aproape clare de la început, cel puțin pentru autor, de unde caracterul ei didactic. Autorul descoperă allora ce știe deja, nu ce a aflat chiar scriind piesa.

Intelectualizarea și dezbaterea problemelor de conștiință există și în unele lucrări de proză, dintre care cea mai interesantă este o culegere de nuvele a scriitorului negru James Baldwin, unul din cei mai importanți ai Americii în acest moment. Criticii au remarcat că în noua sa carte Baldwin se apropie de nivelul escurilor lui, care pînă acum îi depășeau proza. În momentul luptei generale pentru drepturile civile, cartea lui Baldwin este extrem de semnificativă. Scriitorul însă depășește simpla constatare a poziției neprivilegiate a negrului american, lanț de ilegalități și de umilinte. Ele îi deschid doar o perspectivă mai adîncă anticonformistă și lucidă asupra condiției omului contemporan. *Mergînd să întilnești omul* realizează o investigație mult mai adîncă decît relatarea unor cazuri, prin marile capacități de generalizare a autorului. Neconformista și foarte disputată este și ultima carte a controversatului Norman Mailer, romanul *Visul american*, probabil opera care a suscitată cele mai aprinse discuții în tot timpul acestui an. Situațiile-limită, ducînd pînă la crima, violența de ton și de limbaj, sînt de caracteristică pentru Mailer, au stîrnit încă o dată un val de indignare pruda și numeroase proteste. Există în cartea însă un dezechilibru artistic, o îngrășare brutală care-i scad din valoarea literară, fără să o facă mai puțin interesantă și semnificativă. Nici culegerea postumă de schițe a scriitorului din sud Flannery O'Connor nu e mai indulgentă. Intr-un stil precis, aproape matematic, compromisul moral și turpitudinea sînt demontate cu o răcăală de ceasornicar pînă la ultima rotită declanșatoare făcînd foarte potrivită caracterizarea dată de critica americană: „o carte nemiloasă“. Această lipsă de indulgență face o breșă în tradiția de după război a literaturii americane, cu attea cărți pline de autolamentare. Severitatea și intelectualizarea ar părea să fie deci liniile esențiale de mișcare a prozei americane a acestui an. Intr-un fel ele sînt complementare, intrucît literatura de demistificare și cea intelectualistă au origine comună.

Poezia americană trece prin criza alegerii unor drumuri. Vechia poezie fermieră a lui Frost, sau a micului oraș din Vestul Mijlociu a dispărut. Pe locul rămas liber se înfruntă acum două tendințe, una deja cu tradiții, reprezentată de Lowell, Wilbur și Snodgrass, evoluid spre ermetism, înrudită deci cu teatrul simbolic al lui Albee, și alta directă, de mare popularitate printre studenți, derivată din cîntecul popular, un fel de preverșism american, al cărui campion este tînrul poet Bob Dylan.

În ansamblu, 1965 în literatura americană pare să fie un an de incleziții de alegere, fenomen născut la gravelor răspunderi ale intelectualului în Statele Unite ale Americii.

caricaturistii lumii

FOLON (FRANȚA)
Marele premiu al Bienalei de umor (Tolentino — Italia, 1965).

GAZETA LITERARĂ

COMITETUL DE REDACȚIE: Tiberiu Uta (redactor șef); Teodor Baly; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjuncți); S. Damian; Ion Lăncrăjan (redactor șef adjuncți); Eugen Simion; Haralamb Zinec (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică: Rada Georgescu

TATIANA NICOLESCU

ANUL LITERAR SOVIETIC

Ce va reține un viitor letopisec al literaturii sovietice din producția literară a anului 1965?

În primul rînd, desigur, faptul de mare semnificație și largă rezonanță a conferinței premiului Nobel lui Mihail Șolohov. O confirmare prestigioasă a acelei recunoașteri unanime de care se bucură de mulți ani autorul *Donului liniștit*. O recunoaștere care vine să dea toată strălucirea unui bilanț de 60 de ani de viață și patru decenii de activitate literară. Un preț pentru mulți critici de a relua printr-o priză adesea nouă exegeza creației solohoviene, relevînd o dată mai mult valorile ei artistice majore.

1965 a însemnat un moment de puternică afirmare a unor talente poetice. În anul ce-și încheie drumul, greutatea specifică a producției de poezie a tras cel mai greu în balanța literară, depășind, uneori, prin unele din condeie, ponderea, substanțialitatea și strălucirea prozei, cu care în ultima vreme era adesea în rivalitate. Nu ne vom opri asupra versurilor de iubire publicate de Ahmadullina, Iordjestevski sau Evtuşenko în revista *Iunosti* sau asupra ultimelor poezii semnate de Alexandr Tvardovski, deși ele ar merita pe deplin atenția criticului. Nici nu vom insista asupra ultimelor cicluri de versuri ale lui Leonid Martinov sau Evgheni Vinokurov, deși valoarea lor nu poate fi pusă la îndoială. Și aceasta pentru că ne solicită interesul unele momente de o deosebită pregnanță și strălucire: un volum masiv de versuri ale Annei Ahmatova, imbrățișînd tot ce-i mai reprezentativ din creația sa, un altul de aceeași proporții din opera lui Boris Pasternak, un al treilea din poezia Marinei Tsvetaeva. Trei poezii estuatores de drumuri proprii, de soluții artistice noi, trei personalități fără de care peisajul poeziei sovietice contemporane nu poate fi înțeles în toată originalitatea sa, ca și în devenirea sa de mine. Iar alături, două creații ale unor tineri tumultuoși, de o puternică individualitate: *Antimiri* (Antimiri) de Andrei Voznesenski și *Hidrocentrala de la Bratsk* de Evgheni Evtuşenko. Nu e, desigur, o împlinire că propunerile pentru premiile Lenin, publicate doar zilele acestea, înclud pe acești doi reprezentanți tineri ai poeziei sovietice alături de un nume de mult cunoscut: Leonid Martynov. Continuid aceași linie a poeziei intelectuale, dezbătînd marile probleme ale veacului nostru, Voznesenski realizează armonia necesară unei relații profund poetice între conceptele abstracte ce-i stîrnesc verva intelectuală și fantezie, între acuitatea rațională și metaforă, într-o imagine adesea nouă, neașteptată, surprinzătoare.

Poemul lui E. Evtuşenko e o încercare de a da o istorie filozofică omenirii de la piramidele egiptene și pînă la hidrocentrala de la Bratsk, o cuprindere sintetică, în punctele ei nodale, a luptei pe care omenirea a dat-o pentru adevăr, progres, omie, dreptate. Stăpînind o compoziție amplă, cu frumoase digresiuni publicistice, înflăcărat și gingaș, tumultuos și subtil, Evtuşenko se arată în primul rînd dornic să fie un poet călăuzean cum ne-o dovedește prologul în care invocă zilele marilor săi înaintași de la Pușkin la Maikovski.

În domeniul prozei ar fi să relevăm ca fenomene cotidiene noi nuvele și schițe de V. Axionov, V. Konefki, I. Grekova, I. Velebovskaia, care prin înalta lor artistică ridică neîndoielnic nivelul general al literaturii din acest sector de creație. Și totuși credem că nu în domeniul novelei sau al romanului putem afla creațiile cele mai de prestigiu ale prozei din 1965, ci mai curînd într-o specie cu caracter oarecum documentar, avînd conținutul cu istoria. E vorba de memorii. Se cuvîntă să menționăm aici memoriile Mariei Rolnikaitė. Dar, desigur, trebuie să ne oprim mai ales asupra cărții de amintiri a lui Ilya Ehrenburg, *Oameni, ani și viață*, ale cărui părți de încheiere au fost publicate în primele luni ale anului, pregnantă evocare a istoriei europene, mai ales pe planul ei cultural-artistice, de la începutul secolului 20 și pînă în zilele noastre. Cu memorii își face debutul de prozator reputatul poet E. Mejlaits. *Esuri lirice* și-a intitulat el amintirile și în această formulare a cuprins esența lor. În timp ce memoriile lui Ehrenburg sînt polemice, urmîresc luări de atitudine, împletind pagini de bele-

tristică autentică și de cea mai bună calitate (poartele, descrieri de atmosferă, de acțiuni) cu digresiunile filozofice, dar mai ales publicistice, în amintirile lui E. Mejlaits. Se simte de îndată proza, liricul, care realizează gingașe pasteluri sau fine acuarele, în care retrăiește emoționant trecutul, dar păstrează sobrietatea adevăratei sentimente, caldura trăirilor în adine.

ANDREI IONESC

PREMIILE „CASA DE LAS AMERICAS“

În ambianța literară a Americii latine, acordarea premiilor *Casa de las Americas* a devenit un eveniment de importanță continentală. Anul acesta, prin amploarea sa neobișnuită, tradiționalul concurs literar (înstituit pentru cinci generații literare: poezie, nuvelă, roman, teatru, eseu) a reunit la Havana numeroase personalități promovîndu-le ale literaturii latino-americane „prezente și pe cîiva cunoscuți hispanici din Europa. La mesele juriilor au luat loc prestigioși scriitori și critici literari, dintre care amintim pe Nicolás Guillén, Nicanor Parra, Claude Couffon, Roger Caillois, J. M. Cohen, Italo Calvino, Jaime Sabines, Julio Cortázar și pe spaniolii Camilo Cela și Carlos Barral. Prin admiterea, începută din 1954, și a lucrărilor în limbă portugheză, concursul a devenit principalul mijloc de consacrară pentru scriitorii din toate țările Americii latine, unite — cum spunea în secolul trecut José Martí — „prin istorie, prin mijlocii și speranțe comune“. Nu trebuie deci să ne surprindă participarea largă de care s-a bucurat anul acesta: peste două sute de manuscrise. După lungi deliberări ale juriilor, premiile au fost acordate astfel: poezie — argentinianul Víctor García Robles, pentru volumul de poeme *Oid, mortales* (Ascultați, muritorilor); nuvelă — uruguayanul Jorge Onetti; teatru — cubanul José Triana, pentru piesa *La noche de los asesinos* (Noaptea asasinilor); eseu — columbianul Jorge Zalamea pentru volumul *La poesía ignorada y olvidada* (Poezia ignorată și uitată). Pentru roman nu s-a decernat premiu.

Tînrul Victor García Robles (ales dintre 92 de candidați) a cucerit prin impetuozitatea și sinceritatea pasională a versurilor sale. Caracterul narativ al unor poeme amintesc de Verhaeren și Whitman. Bănănuș din lectura poemelor că Robles s-a simțit atras de experiența suprarrealistă, de poezia engleză modernă (Pound, Eliot, Thomas) de Vallejo și Neruda. Criticul englez J. M. Cohen, entuziasmat de suflul epic și de lumina poeziei lui García Robles, a apreciat că acesta este unul dintre cei mai talentați poezii pe carei are astăzi America de limbă spaniolă.

Tot argentinian se consideră, cel puțin pe jumătate, Jorge Onetti, stabilit din 1959 la Montevideo. Titlul volumului său: *Cualquier cosa* (oricic lucruri), ne indică preocuparea tematică a prozatorului pentru faștele mărunte. Povestirilor se remarcă prin finețea analizei psihologice, prin tatearea exactă a celor mai mici detalii de comportare a personajelor. Cartea lui Onetti a fost unanim socotită ca cea mai bună dintre lucrările prezentate în cei cinci ani de existență a concursului.

Dacă pentru Onetti cariera literară începe cu un premiu, José Triana e un scriitor bine cunoscut atât ca poet, cit și ca dramaturg. A publicat numeroase piese, jucate cu succes în țările Americii latine. Amintim *Medea în fața oglinzii*, *Parcul fraternității*, *Monstea lui Neque*. Ultima sa lucrare, avînd un caracter experimental, după cum declară însuși Triana, abordează tema „înțelegerii inevitabile“ dintre generații. Conștient dintr-o părinte și copii capta și violența neobișnuită, rezolvîndu-se printr-o crimă. Prin morbidițea ei, piesa amintesc de Jean Genet și intrucît de Albee. Ultima lucrare premiată — esul columbianului Jorge Zalamea — este opera unui poet, stăpîn al mijloacelor de expresie, cunoscător al mecanismului metaforei poetice. Teza principală susținută în *La poesía ignorada y olvidada* este că în poezie nu există țări subdezvoltate. Autorul citează numeroase poezii, dintre care reținem pe acela al tribului caxinana, din bazinul Amazonelor, despre crearea lumii. În argumentarea tezelor sale, esul lui Jorge Zalamea ne oferă o bogată și prețioasă antologie de poezie „ignorată și uitată“, o culegere de comori lirice ale popoarelor primitive, în special ale celor aparținînd civilizațiilor precolumbiene.

DIETER SCHLEZAK LITERATURA GERMANĂ ÎN 1965

Se scrie oare prea mult astăzi? Ne punem această întrebare în fața statisticilor din R.F.G., care ne indică un număr de aproximativ 40 000 de titluri germane într-un singur an. Numai 12% sînt rezervate traducerilor, aproximativ 20% beletristicii. Din această masă de cărți, în fiecare an, critica, editorii și dilacia publicității — selecționează sau „înaltă“

o serie de titluri. În „best-seller“ abstracții Institutul pentru sondări publice din Allens poate fi considerată ur domn de încredere, după cum se pare, gustului nu este todeauna riu de valoare. Astfel lista de „best-sellers“ din toamnă următoarelor opus doiere, ca romanul de război al lui Simi *Vaterland magst ruh* (Patrie dragă, fii liniți carte antrenantă, dar e virtuți literare, sau rom Horst von Salomon *Die Willelmio* (Frumoasa mina) o paradă literară de modă, de intrigi din t Friedrich al II-lea. Abia șitul listei găsim roman man cel mai discutat la tuală, cartea lui Uwe despre cele două Germania. Se pare că în ultimii în cele două Germania teatrul — în R.D.G. și l a realizat o deosebire de Cauza rezidă poate în deosebită a Germaniei. fauict trecutului stă în scriitorilor, creînd cem greutate al literaturii S-a găsit o nouă formula tru: relatarea faptelor piesa documentară alecui date arhivistice. După o mari dimensiuni despre lui Pius al XII-lea cu *Der Stellvertreter* (Locuții lui Rolf Hochhuth și piesa Robert Oppenheimer se Kipphardt, a suscitât mu cutii în lumea întreagă pi Dieter Weiss inspirat din sele de la Frankfurt și ir *Die Ermittlung* (Instrucții dovedit că o astfel de for teatru se interesează în n mijloc în marile evenim secolului și combate scepti în ce privește înfrînura lui asupra cauzității contem Peter Weiss trăiește în Piesa lui, *Die Ermittlung*, reprezentată în același tir în R.F.G. cit și în R.D. perole dramaturgului Peter poate cel mai valoros scriit natic din Germania. Dem sint, de asemenea jucate bele Germanii.

În ce privește proza, anul s-a făcut liniște în juru nime mai cunoscute ca Frisch, care anul trecut pu romanul *Mein Name sei Oben* (Numele meu sînt în teubel), Günter Grass, și jurul unor nume ca Fr Dürrenmatt, Alfred Andersch, Wilser, Heinrich Böll. S-au ivit în schimb nume: Gabriele Wohman, care a marcat în această toamnă p manual *Abschied für längere päre* îndelungată), o înărie erotică, Martin Gregor cu romanul *Einer* (Unul) — vestea unui oportunist tipic și opera lui Walter Has Fritz, cunoscut pînă acum ca poet liric, *Abweichung* (Abaterca) S-a făcut cunoscut anul acesta în autor din R.D.G., Rolf Schneider, prin volumul de poezii *Brücken und Gitter* (Poduri și grilaje) și tînrul vestgerman Peter Bichsel, cărui i s-a decernat premiul „Grupului 47“ al acestui an. Anul trecut, elicitio rul premiului a fost poetul Idanes Bobrowski (R.D.G.), deșdat prea timpuriu la vârsta de 41 de ani în toamna lui 1965. Bobrowski a publicat scurt timp înainte morții două cărți de proză, care au fost primite cu deosebită consideratie, mai ales romanul *Lewis Mühle* (Moara lui Levin). Bobrowski a fost un important reprezentant al poeziei din R.D.G., unde s-a făcut remarcă în ultimii cinci-șase ani poezii ca Günter Kunert, Heinz Kahlan, Volker Braun, Rainer și Sarah Kirsch și mai ales Wolf Biermann un Villon contemporan, care în cîntă poeziile la chitară și în momentul de față se situează în centrul atenției în anhele Germanii. Nu trebuie însă uitati nici poezii mai vîrstnice ca liricul naturist Peter Huchet sau poetul cu accente anacronice Georg Ma ter *Variationen*. Ca urmare a cordului realizat în ceea ce veste schimbul de licențe editurii din R.D.G. și s' apărut în G romanul desp Erwin Strittm hupp; *Der getei dragostei*) al Christa Wolf, un hește despre tiale din R.D.G., și politica, interfe rife lor, povestiri de și primul roman al tin Hermann Kant *Die Au teatru*), cărți de poezii de Kunert, Peter Huchel, Jol Bobrowski, Wolf Biermann în R.D.G. au apărut cărți de i ter Weiss, Rolf Hochhuth, Friedr Dürrenmatt, Christian Geisler s. a. Ca bilanțuri literare ale fiecărui an pot fi considerate expozitiile cărții de la Leipzig (R.D.G.) și Frankfurt (R.F.G.) care au arătat că deși 1965 nu a fost un an literar prea bogat în creații mari el a pus în valoare numeroase opere de bună calitate. În 1965 scriitorii germani de renume mondial au stat la masa de lucru și putem aștepta, probabil pentru anul viitor, rezulta-tele muncii lor.